...ЫЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 200 (13516) | 1971 оной августын 25, среда | Сэн 2 мүнгэн

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ— БУЛТАНАЙ ХЭРЭГ

РЕПОРТАЖ. ААДАРАИ УРДА

...э хуряалгын эхилһэнһээ ...манай эндэ сэлмэг үдэр... ...болоо. Үһээрһэн тэн... ...үдэр, һүнигүй бороожожо, ...бсагайһаа бууһан түргэн ...гол горхоод һабаһаа ха... ...һайн ургаса ногоотой буу... ...шалангуудай хойно хой... ...хээһэтэмэ уһанда абта... ...харахада, зүрхэ сэдьхэлдэ ...байгаа бэлэй...

...ту коммунист Цыбикжаб ...хүтэлбэрилдэг звено ...гээ малда 2000 центнер ...бэлэдхэжэ абаха зорилготой. ...тээ хүсөөр үбһэ хуряажа ...газуур звеногой мал... ...хүшэр хүндэ сагта хэжэ ...ажалаа багахапааршье ...гүй. Энэ харюусалга... ...малшад үбһэ хуряалгые ...ябуулжа шадаа гэжэ хэ... ...Эдэнэр Баяндайн бууса ...5 сомоо бодхоожо, ажа... ...соонhoo түрүүшүү... ...гаража шадаһан юм. ...сабшалан уданшьегүй үертэ абтажа, үбһэшэд Сэбэгтэрэй бууса нүүжэ ошохо баатай болоо һэн. Нүхэр Бубеев үбһэ хуряалгые зүбөөр эмхидхэхэһээ гадна, мал ажалай бригадираар хүдэлдэг байха. Цыбикжаб үхэр малаа бэлшээн тарагалуулха, үертэ абтаһан малшадые ондоо газарта нүүлгэхэ, үбһэ хуряаха гэхэ мэтын шухала ажалые тэгшэ ябуулна. Ажал тухайнь хүдэлмэришэдтэеэ хөөрэлдэдэг, зүбшэдэг гуримтай юм. Энэ буусада малшадай сабшаһан талмай тон ехэ. Хура бороодо ехээр оруулангүй, үбһэеэ һайн шанартайгаар хуряажа абаха гэжэ звеногой гэшүүд оролдожо байдаг. Хатаһан үбһэеэ саг болзортонь тармажа, бухалладаг, сомодог гуримтай. Энэ звеногой нэгэ үдэр соо хэһэн хүдэлмэриие хаража үзэе. Мааннадай звенодо хүрэжэ ерэхэдэ, үдын эдеэнэй болоһон үе байгаа. Ажал хүдэлмэридэ ушарһан бэрхэшээлнүүд тухай хөөрэлдэбэбди. Энэ үедэ үбһэшэд өөр өөрынгөө ажалда шамдуу гарахаар түхеэрнэд.

— Иигэһээр хатаһан үбһэеэ тармаха саг болобо. Үдын хойно косилкануудаа байлгажа бухаллалга, һүрилэлгэдэ табиха хэрэгтэй болоод байна, — гэжэ Цыбикжаб Бубеев даруугаар үбһэшэдтэ хандана.

Үдын хойно тэнгэриин шарай хубилжа, хойто хадын оройгоор барагар бөөн хара үүлэнэй, сэнхир тэнгэриие бултыень хушажархиха гэһэндэл, мушхархань үзэгдэнэ. Аадарай урда тээхэнэ гэнтэ бүгшэм халуун болошодог, байгаали гансата нойрто абташаһан шэнгеэр үзэгдэдэг гээшэ. Үбһэшэд аадарай ороходоо урда ажалаа дууһаха зорилготой эршэтэйгээр ажаллана. Косилкашад Ошон Дашиев, Сергей Болсобоев, һурагша Сэбэг Рабжинов гэгшэд хорхойдол годиролдоһон, һая татагдаһан баалнуудые хойно хойноһоонь бухал болгожо байгаа һэн. Мүн эндэ үнинэй коммунистка тогоошон Хүбүүхэйн Гомбоева пенсидэ гараһаншье һаа, үбһэ хуряалгада жэл бүри хабаададаг юм. Энэ нүхэр мүн бухал табилсажа ябаа һэн.

Тээ саана хахадһаа дээшэ болотор хаягдажа байһан сомоогой хажууда һүришэд бухалнуудые хэды еды асалаад лэ хаяхань харагдана.

— Хүбүүд, гүйлгэлдэжэ ябаад бухалаа шэрэгты даа. Аадарай урда һүриеэ соможо дууһая, — гэжэ һүри хаялсажа байһан Бубеев хүбүүдые яаруулна.

Үбһэшэдэй һүриеэ хаяжа дууһамсаар тугаарайхи бөөн хара үүлэнһээ һуулгаар адхаһан шэнгеэр аадар орожо эхилбэ.

Энэ үдэр звеногой гэшүүд 140 центнер үбһэ соможо, 100 гаран центнерэй үбһэн бухал болгогдоо. Мүнөө үедэ звено арбаад сомоотой болонхой. Һүүлэй мэдээгээр звеногой үбһэшэд 850 центнер үбһэ бэлэдхээд байна. Дэрээнэй совхозой ажалшад үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ бии байгаа арга боломжоо гүйсэд хэрэглэнэ.

Г. РИНЧИНО.

Хурамхаанай аймаг.

БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ЭЛСҮҮЛЭЭГҮЙ

ТЭЖЭЭЛ БЭЛДЭЛГЭ ШАЛГАНАБДИ

...стын 17-ной үглөөнэй 9 час ...ута. Колхозой центр Тохой ...хүн зон хойшо урагшаа ...дана. Илангаяа колхозой ...тракторна мастерскойн, ...конторын газаагуур ...шинанууд, тракторнууд, хү... ...олон. Эдэнэрнай үбһэшэдэй ...дай, силос хэдэг отрядай ...байшоо.

...орой болошоһон хойно яа... ...үбһэшэд энээгүүр хөөрсэгэ... ...бодолдо абтажа, энэ ...итынгээ адууһа малда хэр ...тэжээл абажа байгаа юм ааб ...хогдобо. Колхозой хү... ...шэдтэй, үбһэшэдтэй ...тэдэнэрэй бодото ажал... ...нилсахада, тон бирагүй ...гдөө.

...мэдээгээр энэ колхоздо ...дхэхэ түсэб арайхан гэжэ ...процентдэ хүргэгдөө, бүхы ...айнь 27 процент хуряаг... ...йна. Силос дараха түсэб ...ад процент дүүргэгдэн...

...даа эдэнэр иимэ ехэ гээг... ...ооб, али үбһэ ногоониинь ...са ургаа юм аабы гэхэдэ, ...бэшэ. Сабшалангай ур... ...бэшэ. Колхозой эрхим лу... ...Бальжи Дансорунов, Да... ...Жапов болон бусадай ...тэ гектарай 30 гаран ...үбһэн хуряагдана.

...здэ үбһэ хуряалгын эхил... ...хура бороо ехээр орожо, ...мэриие нилээд гэдэргэ ...нь бүгэдэндэ мэдээжэ. ...ндөө оройтожо ороһон ...тэрэнээ хурданаар, эмхи... ...ябуулжа, богони болзорто ...бэлэдхэхэ гэжэ эндэхи ...эгшэд, ажалша зон ...байгаа гэжэ һанагдана. ...бодото дээрээ тиимэ юумэн ...гүй.

...зой үбһэ хуряалгада, тэ... ...дхэлгэдэ 13 звено табиг... ...силос дараха тусхай отряд ...тадаа 200 гаран хүн ажаллана. Тэдэнэрэй хахадһаа олонхинь һургуулиин һурагшад, хотон, тосхонһоо туһалхаяа ерэһэн хүнүүд байха юм. Түсэбэй ёһоор үбһэшэдэй звенонуудта хүдэлхэ хүнүүд хүсэлдүүлэгдээгүй байһаар. Жэшээнь, нүхэр Жаповай звенодо 40 хүн хүдэлхөөр хараалагдаһан байбал, мүнөө оройдоо 20 хүн ажаллана.

Гансахан эдэ тоонуудһаа хараад үзэхэдэ, колхозой гол хүдэлмэрилэгшэд тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридэ элсүүлэгдээгүй байһаар. Хонишод, малшад, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, пенсионернүүд үбһэ, тэжээл бэлэдхэлгэдэ орой хабаадаагүй тооной. Үбһэшэдэй звенонуудаар ябахада тиимэ хүнүүд обёорогдоогүй.

— Ядахын сагта отара, гүүртэнүүд дээрэ байһан моридые абажа, үбһэшэдэй звенонуудта үгэхэеэ яанаб,—гэжэ звеное даагша Дашидондок Жапов мэдүүлнэ. — Бухал шэрэхэ моригүй байһан дээрэһээ колесно тракторай ябажа шадахагүй намаг налхи газарһаа бухалнуудые ДТ-54 трактораар суглуулха баатай болонобди.

Хүсэ ехэтэй дизельнэ трактораар бухал шэрэхэ гээшэмнай одоол «Крокодилдо» орохоор, эшхэбтэр юумэн ха юм. Теэд иимэ ушар Загастайн голдо дайралдабал даа.

Хоердохёор, үбһэшэдэй, тэжээл бэлэдхэгшэдэй ажалай эмхидхэл һула. Сабшалан дээрээ хонохо нэгэшье звено байхагүй, бултадаа үдэшэниинь колхозой центр руу гүйлгэлдэнэ. Тэрэншье тэрэ гэлэй. Харин үглөөниинь тэдэнэрэй сугларжа, хүдэлмэридөө гаратар 10—11 час болошоно бшуу. Иигэжэ ажаллахада, ямар хүдэлмэри урагшаа ябахаб даа.

Ажалай муу эмхидхэлтэй байһыень үшөө иимэ нэгэ баримта дээрэ харуулая. Силосэй ногоо сабшаха 5 комбайнтай тусхай отрядта автомашинанууд хүсэд хүрэхөөр үгтэнэгүй. Тэрэ үдэр энэ отрядта оройдоо 10 автомашина ябуулагдаа. Отрядые даагша С. Будаев эды шэнээн автомашина абахын тула колхозой правлени автогараж хоёрой хоорондо үдэрэй 12 час хүрэтэр ябаха баатай болоо.

— Үсэгэлдэр 13 автомашинатай байбашье, комбайнууднай ехээр һаатаа,—гээд тэрэ мэдүүлбэ. — Мүнөөдэр баһал урагшаа ябагдахаяа болигдобо.

Үнэхөөр автомашинануудай үсөөн байһан дээрэһээ силосэй комбайнуудай һаатаха ушар олон үзэгдэнэ. Энэл шалтагаанһаа комбайнернууд Петр Дамбиев, Иван Горин гэгшэд үдэртөө арайхан гэжэ 4 гектарай ногоо хуряана гэхэ гү, али даабариингаа гурбанай хоёр хубиие дүүргэнэ бшуу.

Мүн энэл шалтагаан дээрэһээ ногооной гурил гаргадаг «АВМ-04» агрегат саг үргэлжэ һаатана, тэндэ ажалладаг 12 хүн (хоёр халаанда ажаллахаар табигдаһан) сүүдхэдэ 4—5 час хүдэлнэ.

— Манай агрегадта ногоо зөөхэ тусхай автомашина табигдаагүй, силос дараха отрядта үгтэһэн автомашинанууд лэ заа зуу асардаг, — гэжэ эндэхи хүдэлмэриударидадаг оператор Антон Петрович Ефимов муулартайгаар хэлэбэ. — 100 тонно гурил гаргаха даабаритай аад, тэрэнээ арайхан гэжэ 41 тоннодо хүргөөбди.

Витамин элбэгтэй ногооной гурил гаргаха шухала хэрэгтэ колхозой правлени анхарал бага табина гэжэ энэ баримта гэршэлжэ үгэнэ. Мүн гурилаа хэхэ саарһан мэшээг саг үргэлжэ дуталдана.

— Манай колхоздо силос дараха, ногооной гурил гаргаха хүдэлмэридэ автомашинануудые нэмэжэ үгэхэ, ногооной гурил хэхэ саарһан мэшээгээр хангаха тушаа аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управленидэ хандахадамнай, ямаршье хэмжээ абанагүй,—гэжэ колхозой түрүүлэгшын орлогшо Н. Куженов хэлэбэ.

Энэ ушарта Сэлэнгын аймагай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэдэй бодото хэмжээ абаагүй байдагынь гэмшэлтэй.

Наратай сэлмэг үдэрнүүдтэ үбһэеэ һүрилжэ абахадань звенонуудта туһалха, колхозой центрһээ, гүүртэ отаранууднаа саг зуура хүнүүдые олоор эльгээхэ талаар колхозой правлени, партком, Загастайн сомоной Соведэй гүйсэдком юушье хэнэгүй. Үбһэндэ ороһон сагһаа хойшо нэгэшье субботник, воскресник эндэ эмхидхэгдээгүй. Иимэ хэмжээн аймагай центрһээшье абтанагүй тооной.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ ябаха тракторнууд саг соогоо һайса заһагдаагүй, бэлдэгдээгүй байжа, мүнөө ехэ һаад тойбо татана. Жэшээнь, Б. Дансоруновай звенодо үгтэһэн 4 тракторай хоёрынь эбдэржэ, хэдэн үдэр соо юушье хээгүй. Мүн иимэ ушар Д. Жаповай звенодо, силос дараха отрядта үзэгдэнэ. Тиин эбдэрһэн тракторнуудые байра дээрэнь дары заһаха, техническэ туһаламжа хүргэхэ хэрэг гуримшуулагдаагүй. Ямар нэгэн трактор, машинын эбдэрхэдэ, тэрэниие мастерскойдо асарха гү, али тракторист өөрөө энэ хэрэгээр ябажа, хайран сагаа алдана.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ ушарһан эдэ дутагдалнуудые усадхажа, үбһэ, сенаж, силос, ногооной гурил түсэбэй ёһоор суглуулжа абаха арга энэ колхоздо бии. Имагтал колхозой хүтэлбэрилэгшэд, главна мэргэжэлтэд, отделенинүүдые эрхилэгшэд, колхозой партийна болон комсомолой организацинууд арад зонойнгоо дунда ойлгууламжын хүдэлмэри оролдосотойгоор ябуулжа, тэжээл бэлэдхэлгэдэ хүнүүдые олоор табижа, звенонуудай хүдэлмэри эмхидхэлгэдэ саг үргэлжэ туһалха болоно.

Колхозой механизаторнууд үглөө мүнөө таряа хуряалгаяа захалхаяа байна. Мүн уданшьегүй һургуулиин һурагшад тэжээл бэлэдхэлгэдэ ябаха аргагүй болохонь. Тиимэһээ августын үлөөшэ 10 хоногто үбһэ, тэжээл бэлэдхэлгэдэ эндэ эрид хубилалта хэгдэхэ бэзэ гэжэ найдагдана. Мүн энэ талаар аймагай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай талаһаа хиналта, туһаламжа хэрэгтэй байна.

Б. ГЫЛЫКОВ.

Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз.

...дай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ЭР О. А. БОРИСОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО ...ВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...публикын партийна, совет ба хүдөө ажахын органуудта олон ...һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө, мүн түрэһөөр 60 наһатай бо... ...йнь дашарамдуулан, Хориин аймагта хүдөө ажахын продукт..., тэрэнэй шанарыень шалгаха талаар гүрэнэй главна инспек...тор Очир Аюшеевич Борисовые Буряадай АССР-эй Верховно ...й Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо **А. СЫРЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **К. МАСЛОВ.**

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...71 оной августын 23.

...дай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ЭР В. Н. ВАМПИЛОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОЗНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...гуриин ажахыда олон жэлэй туршада эдэбхитэйгээр хүдэл..., Буряад орондо ондатра үсхэбэрилгые хүгжөөлгэдэ габьяа... ...найнь түлөө, мүн түрэһөөр 70 наһатай болоһонтойнь да...шарамдуулан, нүхэр Владимир Никитович Вампиловые Буряадай ...СР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар ...

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо **А. СЫРЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **К. МАСЛОВ.**

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...71 оной августын 23.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): Сэлэнгын совхозой ахалагша хонишод Дамба Дугаржапов, Мария Санданова, Нарһатын совхозой хонишон Янжима Цыбикова, Үдын совхозой ахалагша хонишон Василий Недозеров.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Зуун эхэ хонин бүриһөө зуу, үшөөшье олон хурьга абажа, томо болгоһон ахалагша хонишодой республиканска зүблөөндэ хабаадагшадай Буряадай АССР-эй бүхы хонишодто хандаһан

НЭЭМЭЛ БЭШЭГ

ХҮНДЭТЭ НҮХЭДҮҮД!

Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө зуу, зуу гаран хурьга абажа, томо болгоһон бидэнэр, хонишод, ажалайнгаа дүнгүүдые гаргахын, дүй дүршэлөө андалдахын, мүн ноопо, хонинной мяха ехээр абадаг болохо, 1972 ондо хонидой тоо толгой олошоруулха саашанхи зорилгонууд тухайдаа зүбшэхын тулада энэ республиканска зүблөөндэ сугларaабди.

«Зууһаа—зуу» гэдэг хонишодой хэтын хүсэл оролдолго туйладаг бригадануудай жэлһээ жэлдэ олошоржо байһандань бидэнэр баярланабди. Хэрбээ 1968 ондо «зуутанай» бригада 25 байгаа һаа, энэ жэлдэ иимэ бригадануудай тоо 177 болоо. Республикын түрүү хонишодой дунда залуушуулай олошоржо байһаннинь мүн лэ ехэ һайшаалтай байна.

Социалис Ажалай Герой, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат Гомбо-Сурун Гончиковна Цыремпиловагай даажа ябадаг хонишодой бригада үнгэрһэн табан жэлэй хугасаа соо зуун эхэ хонин бүриһөө зуу, зуу гаран хурьга жэл бүри абажа томо болгодог байба. Ойн баярай жэлдэ — 1970 ондо энэ бригада 629 эхэ хониһоо 881 хурьга абажа томо болгоод, хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһо хайшалаа. Тиихэдэ юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ Гомбо-Сурун Гончиковнагай бригада зуун эхэ хонин бүриһөө 129 хурьга абажа, томо болгоо, хонин бүриһөө 3,3 килограмм нооһо хайшалаа.

Республикын габьяата малшад гэһэн нэрэ зэргэтэй Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишод С. Ж. Цыретарова, Н. Ч. Гомбоев гэгшэд зуун эхэ хонин бүриһөө 130—133 хурьга абажа томо болгоо. Мүн Борьёогой совхозой ахалагша хонишод Г. Л. Рабдаев, Д. Я. Свистунов, Гааргын совхозой Ц. А. Бадмаева, Химнын совхозой Н. Т. Дамбаев, Сэлэнгын совхозой А. М. Акулов болон бусад мүн лэ иимэ һайн үрэ дүн туйлаһан байна.

Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын ахалагша хонишон Егнин Цыбикович Бадмаев 542 эхэ хонидой зуу бүриһөөнь 120 хурьга абажа эхэһээнь таһалха болотор томо болгоо, хонин бүриһөө 6,4 килограмм нооһо хайшалаа. Иигэжэ энэ хонишон абаһан уялгаяа холо үлүүлэн дүүргээ юм. Нүхэр Бадмаевай даадаг бригада үнгэрэгшэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 140 хурьга абажа, томо болгоо һэн.

Хонин ажалай эрхим мастернуудай дүй дүршэл хонишодой бүхы бригадануудай шадабари болгожо шадагдаагүй гэжэ бидэнэр һайса мэдэнэбди.

Хонин ажалдахи шухалын шухала хүдэлмэри болохо ороондо оруулха, хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ, хурьга абажа томо болгохо, хонидой нооһо хайшалха, хонидые бэлшээн тарагалуулха мэтын хүдэлмэридэ ехэ дутагдалнууд бии байһаар.

КПСС-эй XXIV съездын хүдөө ажахын үмэнэ табиһан ехэ зорилтонуудые манай республикын амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэнь ехэ харюусалгатай байһанаа мэдэржэ, манай республикын ажахын шухалын шухала һалбари болохо хонин ажалые саашадань хүгжөөхын түлөө социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсохо уряатайгаар Буряад ороной бүхы хонишодто хандаха гэжэ шиидээбди.

Туйлаһан амжалтануудаа 1972 ондо улам бэхижүүлжэ арьбадхаха — зуун эхэ хонин бүриһөө 110 — 120 хурьганһаа үсөөн бэшые абажа томо болгохо, хонин бүриһөө дунда зэргээр 3,5 килограммһаа бага бэшэ нооһо хайшалха гэжэ уялга абаад, республикын бүхы хонишод манай үүсхэл дэмжэхыень бидэнэр, хонишод-зуутан, урижа байнабди.

Иимэ ехэ уялга абажа байхадаа, амжалта зүн дэгээн өөрөө ерэхэгүй гэжэ һайса ойлгонобди. Хараалагдаһан хэмжээнүүдээ бэелүүлхын тулада үдэр бүри оролдосотойгоор хүдэлхэ, тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые дабажа һураха хэрэгтэй.

Хонин ажалда жэжэ-бужа юумэн гэжэ байхагүй гээд ойлгохо шухала. Эхэ хонидые ороондонь һайнаар бэлдэдэг, түл түрэсэеэ эмхитэйгээр абадаг, хаһа саг соонь хурьгадаа эхэһээнь һалгаадаг, эрхим шанартай үбһэ тэжээл эртээнһээ бэлэдхэжэ абадаг лэ хонишон эрхим амжалта туйладаг байна бшуу. Хэрбээ хонишон эхэ хонидоо мүртэйгөөр тарагалуулангүй, хурьгадаа орой болоһон хойно эхэһээ һалгаахадань, эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри ехээр унжагайрдаг ха юм. Энэ ушар хонидой түл абалгые 2—4 һараар дам хойшолуулдаг.

Хонин ажалдахи шухалын шухала хүдэлмэри — ороонной кампани дүтэлөөд байна. Энэ хадаа эгээл харюусалгатай, эгээл шухала хүдэлмэри мүн. Энэ хүдэлмэри ямараар үнгэргэнэбибди, тэрээнһээ гансахан 1972 ондо бэшэ, харин шэнэ табан жэлэй удаадахи жэлнүүдтэнь хонин ажал хүгжөөхэ хэрэг сүм ... дыдаха болоно. Эгээл иимэһээ эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хэрэг эрхим шанартайгаар, эмхитэйгээр үнгэргэхын тулада хүн бүхэн оролдохо ёһотой. Тингэбэл хонин бүриһөө хурьга абаха найдамтай арга боломжотой болгодохо байна.

Хонидые үрэжүүлгэдэ ушаргүйгөөр мэгдэхэ яараха гү, али энэ хэрэг унжагайруулха гээшэ тон аюултай. Тиимэһээ һаяын үдэрнүүдтэ отара бүхэн ямараар бүридхэгдэнхэйб гэжэ дахин дахин шалгаха, отара бүхэн түл үгэжэ шадахаар һайн эхэ хонидсор бүридүүлэгдэхэ ёһотой. Эхэ хонидые тарагалуулхын тулада бүхы арга боломжо хэрэглэхэ, адуулгыень һайнаар эмхидхэхэ, үрэжүүлгын эхилхэ болотор, заводой хонидойхи шэнги болотор тарагалуулха, хусануудые мүн лэ һайса бэлэдхэхэ шухала. Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэдээ, эриг сэбэрэй, технологическа эрилтэнүүдые нарииһаар сахиха, 30—35 хоног соо һайн түхеэрэлгэтэй пунктнуудта үрэжүүлгэ үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Искусственна үрэжүүлгэ хайша хэрэгээр, хаһа сагынь алдажа үнгэргэдэг гү, али энэ хэрэг дүршэлгүй хүнүүдтэ найдадаг, хонидойнгоо отарада үүлтэр муутай, туранхай хусануудые табидаг хонишод эхэ хонин бүриһөө элүүр тобир хурьга абахам гэжэ найдажа шадахагүй байна.

Хонишодой зун гээшэ богонихон байдаг даа. Тиимэһээ бидэ мүнөөнһөө эхилжэ, ерэхэ үбэл тухай бодомжолхо, һайн шанартай үбһэ тэжээл бэлэдхээд, хонидойнгоо байрада шэрэжэ зөөхэ, байра болон зэр зэмсэгээ үбэлдэ бэлдэхэ ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ хадаа түл түрэсэ амжалтатайгаар абажа, томо болгохо үндэһэ һуури болохо байна бшуу.

Гээшье һаа, түл абаха гээшэ энэ хүдэлмэриин зүбхэн лэ эхин болоно. Абаһан түл түрэсэеэ томо болгохо, тобир тарган мал болотор хараха хэрэгтэй бшуу.

Хонишодой бригада бүхэн эхэнүүдһээнь һалгааха саг болотор хурьган бүхэнэй амидынь шэгнүүрые 20—25 килограмм хүрэтэр тарагалуулхын тулада оролдохо ёһотой гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Хонин ажалай гол шухалын шухала продукци хадаа нооһон болоно. Тиимэһээ 1972 онһоо хонин бүриһөө 3,5—4,0 килограммһаа бага бэшэ нооһо хайшалдаг болотороо хонидой нооһо ехэдхэхын түлөө бидэнэр, хонишодой тэмсэхэ гээшэ нангин хэрэг мүн болоно. Иигэхын тулада хонидоо бүхэли жэлдээ һайнаар хооллуулха, үсхэбэрилхын тулада ашаг ехэтэй малнуудые шэлэн үлөөхэ хэрэгтэй.

Гүрэндэ хонидые олоор худалдаха саг тулажа ерэбэ. Тиимэһээ тарган, хүсэтэй, мяхалиг, хүндэ татадаг хонидые бэлдэхын тулада һубай хонидые харадаг бүхы хонишод намарай шэмэтэй, һайн ургасатай бэлшээри, таряанай узуур зүбөөр, шадамараар хэрэглэхэ болоно.

Хонишодой ажал гээшэ бэлэн хүдэлмэри бэшэ гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Заримандаа зунай аяма халууниие, үбэлэй сэбдэг хүйтэниие дабаха саг али олон болодог, заримандаа мүртэйгөөр амархашье сүлөө забда болохогүй. Тиимэһээ культурна, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай, медицинын талаар хонишодой бүхы бригадануудые хангаха хэрэг һайжаруулхын тулада ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, манай ажалда туһалха ёһотой бүхы тушаалта хүнүүд хэшээл оролдолгоёо гаргаха бэзэ гэжэ бидэнэр найданабди.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ манай республикын хонишод эдэбхитэйгээр оролсохо бэзэ, хонишодой шэнэ жэл амжалтатайгаар, эмхитэйгээр үнгэргэхын тулада бүхы юумэ хэхэ, тиигэжэ 1972 ондо эхэ хонин бүриһөө хурьга абажа томо болгохо, нооһо худалдаха гүрэнэй түсэб дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ бэзэ гэжэ бидэнэр найдажа байнабди.

Энэмнай КПСС-эй түүхэтэ XXIV съездын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ манай хубита нэмэри болохо байна.

Табан жэлэй түрүүшүүл

Коммунист Агафья Никитична Родионова Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада 15 жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Урда табан жэлдэ нүхэр Родионова даабаряа болзорһоонь хэдэн һараар урид дүүргээ һэн. Мүнөөшье Агафья Никитична ажалайнгаа эршэ һуларуулангүй, үдэрэйнгөө нормо үлүүлэн дүүргэжэ, эрхим шанартай продукци гаргана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Н. Родионова.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Трест соогоо эрхимлэнэ

Һүүлэй үедэ хүдөө нютагуудта барилга үргэнөөр хэгдэнэ. Хонишод, һаалишад болон механизаторнуудта шэнэ байранууд, соёл гэгээрэлэй, һургуулиин байшангууд, кошаранууд олоор баригдана. Хэрбээ үнгэрһэн жэлдэ «Бурятцелинстрой» трестын барилгашад 15 миллион түхэригтэ барилга хээ һаа, мүнөө жэлдэ 17 миллион түхэригтэ барилга хэхэ даабаритай. Энэ зорилгоёо бодото дээрэнь бэелүүлхын тула барилгашад ехэхэн оролдолго гаргана. Оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннонуудай, мастерска участогуудай, бригадануудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй.

Галуута нуурай 697-дохи оньһожоруулагдамал нүүдэл колонныи барилгашад ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, эдэбхи ехэтэйгээр хүдэлнэ. Тиимэһээ һара жэл бүри социалис мүрысөөндэ эрхимлэһэн лэ байдаг. Эдэнэр байгша оной долоо һара соо 1.222 мянган түхэригтэ барилга хэхэ юм аад, 1.311 мянган түхэригэй барилга хээд байна. Мүн лэ салин хүлһэнэй жасада 5 мянган түхэригэй арьбалалта хэһэн. Шэнэ онол арга хэрэглэн хүдэлһэнэй ашаар ажалайнгаа бүтээсые һүүлэй үедэ аяар 17 процентээр дээшэлүүлээ.

Михаил Иннокентьевич Антонов хэдэн жэлэй туршада тус колонные хүтэлбэрилжэ ябана. Энэ хүмнай олон жэл соо барилгада хүдэлжэ, нилээд дүй дүршэлтэй болоһон. Хүдэлмэришэдэйнгөө дунда хүндэтэйшье. Эндэ ажалай журам һайнаар сахигдадаг. Ажалай зүбөөр эмхидхэгдэһэн дээрэһээ тус колонныи барилгашад түргэнөөр, һайн шанартайгаар барилга хэжэ, бүхы трест соогоо эрхимлэнэ. Эдэнэр шэнэ табан жэлэйнгээ түрүүшын жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэхын тула улам габшагайгаар хүдэлжэ байна.

М. ГАЛЫШИНА,

«Бурятцелинстрой» трестын экономист.

ХОНИН АЖАЛАЙ ДҮНГҮҮД

Республикын түрүү хонишодой зүблөөн дээрэ БурАССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо И. Ф. ВОРОБЬЕВОЙ хэһэн элидхэлһээ

Элидхэлэйнгээ эхиндэ нүхэр Воробьев республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар үнгэрһэн наймадахи табан жэлэй, мүн шэнэ юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй 7 һарын дүнгүүдтэ тогтоо. Энэ жэлэй түрүүшын хахад жэлдэ республикын колхоз, совхозуудта нёдондоной энэ үеынхиһөө 4 процент эхэ мяхан, 7 процент эхэ һүн, 17 процент олон үндэгэн абтажа, эдэ продуктнуудые гүрэндэ түсэбһөө үлүүлэн худалдаха даабари дүүргэгдэһэн байна. Гүрэндэ нооһо худалдалга нёдондонойхиһоо 383 центнерээр бага байшоо. Энэ талаар гансал Мухар-Шэбэрэй аймагай ажахынууд республикаяа гэдэргэ татаа. Эдэнэр гүрэндэ нооһо тушааха хахад жэлэй түсэб дүүргэнгүй үлэжэ, нёдондоной энэ үеынхиһөө 890 центнер нооһо бага тушаагаа бшуу.

Мал ажалай продуктнуудай эхээр абтадаг боложо байхатай сасуу ниитын адууһа малай тоо олошорно. Жэшээнь, хонидой тоо байгша оной июлиин 1-нэй байдалаар нёдондоной энэ үеынхиһөө 39.862 толгойгоор олон байба. Хони үсхэбэрилгөөр Хяагтын, Бэшүүрэй, Улаан-Үдын, Сэлэнгын аймагуудай ажахынууд амжалтатай. Эндэхид 100 эхэ хонин бүриһөө 80—82 хурьга томо болгожо шадаа. Хяагтын аймагай колхоз, совхозууд нёдондонойхиһоо 12.739 хурьга, Бэшүүрэй аймагай —5374, Сэлэнгын — 6341 хурьга олоор түлжүүлээ. Эдэнэр мүн лэ гүрэндэ нооһо худалдаха хахад жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Хони үсхэбэрилгөөр туйлагдаһан эдэ амжалтанууд нэн түрүүн манай хонишодой аша габьяа мүн. Эдэнэрэй ажалдаа үнэн сэхээр хандаһанай, үсэд шангаар хүдэлһэнэй ашаар лэ хонин ажалнай саашаа хүгжөөгдэжэ байна гээшэ.

Республика доторнай жэлһээ жэл бүри түрүү хонишодой тоо олошорно. Хэрбээ республика дотор 100 хонин бүриһөө 100 хурьга түлжүүлһэн хонишодой бригадануудай тоо 1966 ондо 50 байбал, нёдондо 172, байгша ондо 177-до хүрөө.

Манай республикын түүхэдэ иимэ олон хонишод — зуутан үзэгдөөгүй.

Хэрбээ нёдондо зуун хонин бүриһөө 120-һоо дээшэ хурьга томо болгоһон 9 бригада байгаа һаа, мүнөө жэл 13 болоо. Байгша ондо Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишон Сурун Жимбеевна Цыреторовагай бригада 100 хонин бүриһөө 133 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүриһөө 4 килограмм нооһо хайшалжа, республика дотороо эрхимлээ.

Зуун хонин бүриһөө 120 хурьганһаа олониие түлжүүлһэн хонишодой бригадануудай тоодо Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой Николай Чойдорович Гомбоевой, мүн энэ колхозой Социалис Ажалай Герой, РСФСР-эй Верховно Советэй депутат Гомбо-Сурун Гончиковна Цыремпиловагай, Сэлэнгын аймагай Химнын совхозой Нима Дубчинович Дамбаев, Зэдын аймагай Борьёогой совхозой Дмитрий Яковлевич Свистунов болон бусад бригаданууд ороно.

Хонин ажалай ёһотой мастернууд гэжэ алдаршаһан эдэ түрүүшүүл, мүн Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Бутыд Банзаракцаева, Хориин аймагай Хориин совхозой Социалис Ажалай Герой Намжилма Тогмитова, тэндэхи Анаагай совхозой Ойдоп Тагаров, Хэжэнгын совхозой Шоен Намжилов, Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой Цыбикжап Бадмаева гэгшэд үнгэрһэн табан жэлэй туршада жэл бүри зуун хонин бүриһөө зууһаа дээшэ хурьга томо болгоһон байха юм. Эдэ түрүүшүүлдэ «Буряадай АССР-эй габьяата хонишон» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ 1970 ондо олгогдоо һэн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хонишодой дунда залуушуул олошоржо байна гэжэ баяртайгаар тэмдэглэхээр. Энэ жэлдэ шалгарһан 177 ахалагша хонишод-зуутанай 35-ниинь лэ 50-һаа дээшэ наһатай, бэшэниинь залуушуул, 35—40-тэй хүнүүд байна. Республикын зуутанай миил 22 хонишон гэхэ гү, али 12,5 процентнь 5 жэл хүрэтэр ажаллаа, бэшэниинь олон жэлдэ хүдэлжэ ябаһан дүршэл ехэтэй зон.

Республикын колхоз, совхозуудта эхэ хонидой 1300 отарын 13,5 процентнь зуутан байжа, хамта 107.370 хурьга түлжүүлээ гэхэ гү, али бүхы абтаһан хурьгадай 17 процентыень томо болгоо гэжэ тэмдэглэмээр.

Хэрбээ эдэ зуутан тус бүридөө хүршэ ажалладаг, жэлдээ зуун хонин бүриһөө 70-аад хурьга түлжүүлдэг нэгэ бригадые шефтээ абажа, тэдэниие зуутанай зэргэдэ гаргабал, үшөө хэдэн мянган олон хурьган томо болгогдохо бэлэй. Энээн тухай, нүхэд, бодомжолхо, ерэхэ жэлдэ тиимэ амжалта туйлаха гэжэ манай түрүүшүүл оролдохо, энэ суглаан дээрээ хэлсэхэ бэзэ гэжэ найдагдана. Тиигэжэ түрүү хонишодой зэргэ жэлһээ жэл бүри үргэдэжэ, бүгэдөөрөө хонин бүриһөө хурьга түлжүүлдэг болохо байна.

Энэ жэлдэ түл абалгаар Зэдын аймагай хонишод ехэ амжалта туйлаа. Республикын 177 зуутанай 54-ниинь гэхэ гү, али 31 процентнь Зэдын аймагай колхоз, совхозуудай хонишод болоно. Энэ аймагай эхэ хонидой 225 отарануудай дүрбэнэйнь нэгэ хуби иимэ амжалта туйлаһан байха юм.

Байгша ондо түл абаха уялгаяа сүм бэелүүлһэн ажахынууд бии. Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхоз 100 хонин бүриһөө 100 хурьга түлжүүлхэ гэһэн уялга абаад, тэрэнээ 105-да хүргөө. Улаан-Үдын аймагай Ивалгын ОПХ 100 хонин бүриһөө 105 хурьга абаха гэжэ хэлсэһэн аад, тэрэнээ 105,2 хүргөө. Зэдын аймагай Борьёогой совхоз энэ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 101 хурьга томо болгоһон байна.

Үнгэрһэн табан жэлдэ, мүн байгша ондо хони үсхэбэрилгөөр нилээд амжалта туйлагдаа гээшэ. Теэд эдэ амжалтануудаараа дашуураад, ажалдаа бии байгаа дутагдалнуудые анхарангүй гаража болохогүй. Хүдэлмэриингөө дүн гаргахадаа бии байгаа дутагдалнуудаа элишэлхэ, продукци абалгые дээшэлүүлхэ арга боломжонуудаа тодорхойлхо гэжэ партимнай саг үргэлжэ маанадые һургадаг гээшэ. Энээнгүйгөөр урагшаа дабшахамнай бэрхэтэй.

Энэ жэлэйнгээ дүнгүүдые шүүмжэлхы ёһоор сэгнэхэдэ, хони үсхэбэрилгэдэ дутагдалнууд олон, хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд ехэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, һүүлэй 3 жэлэй туршада жэлдээ 780 мянган эхэ хонид, эмэ түлгэдые үрэжүүлжэ, 640—670 мянган хурьган абтаа гэхэ гү, али 100 эхэ хонин бүриһөө 78—79 хурьган абтаба. Тиигэжэ жэлдээ 120—140 хурьган дутуу абтажа, бүхы эхэ хонидой 21—22 процентнь һубайраа гээшэ.

Мүнөө жэлдэ Баргажанай аймагай хонишод хангалтагүйгөөр хүдэлжэ гараа. Эдэнэр 100 хонин бүриһөө оройдоо 67 хурьга абаа гэхэ гү, али эндэхи ажахынуудай эхэ хонидой гурбанайнь нэгэ хуби һубайршоо. Зүгөөр энэ аймаг багахан, оройдоо гурбан ажахытай. Тиигэбэшье хүршэ Хурамхаанай аймагай хонишодто адли хүдэлжэ шадаагүй.

Нёдондоной энэ үеынхиһөө үсөөн хурьга абаашадай тоодо Зэдын, Яруунын аймагуудай ажахынууд ороно. Мухар-Шэбэрэй, Яруунын, Ахын, Улаан-Үдын аймагуудай колхоз, совхозууд байгша ондо нёдондонойхиһоо 1,3—1,8 дахин олон хони гарзалуулаа. Үнгэрһэн хахад жэлэй туршада хамта 42055 хурьган гарзалаа гэхэ гү, али бүхыдөө абтаһан хурьгадай 6 процентнь болоно. Хурьгадые иимэ олоор гарзалуулха ямар ушар шалтагаан тохёолдооб? Тиимэ хүндэтэ шалтагаан байгаагүй. Үнгэрһэн үбэлжэлгэдэ үбһэ тэжээл урдынхиһаа ехэ бэлэдхэгдэһэн байгаа. Ушар шалтагааниинь юуб гэхэдэ, энэ шухала һалбари ушөөл хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилэгдэнэ, олон хүтэлбэрилэгшэд эндээндэ харюусалга багатайгаар хаһдана.

Шэнэ табан жэлдэ республикымнай гүрэндөө жэлдэ 7700 тонно нооһо худалдадаг болохо байна. Зүгөөр 1970 оной түсэбөөр гүрэндэ 5800 тонно нооһон худалдагдахаар хараалагдаа һэн. Гүрэндэ мяха худалдалга 56 мянган тонноһоо 72 мянган тоннодо хүргэгдэхэ юм. Тэрэ тоодо 1970 онойхиһоо 1,5 дахинһаа ехэ хониной мяхан гүрэндэ худалдагдадаг болохо ушартай. Эды шэнээн мяха тушаадаг болохын тула гүрэндэ худалдагдаха хонидой тус бүриинь шэгнүүр дээшэлүүлхэ, хонидой тоо олошоруулха болонобди. Табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанай зэргээр нооһо абалгые ехэдхэхын тула гол түлэб хонин бүриһөө нооһо ехэ хайшалха хэрэгтэй, табан жэлэй туршада хонин бүриһөө абтадаг нооһоной хэмжээе 250—300 граммаар дээшэлүүлжэ, бүхы хонидой тоо 2 миллиондо хүргэхэ зорилго табигданхай. Энэмнай тиимэ бэлэхэнээр бүтэхэ хэрэг бэшэ. Тэрэниие бэелүүлхын тула колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд хонин ажалаа хүгжөөхэ талаар горитой оролдохо, хонидоо үбһэ тэжээлээр хүсэд хангаха хэмжээ абаха болоно.

Мүнөө үедэ ажахынууднай бүхыдөө тооной нарин нооһотой хонитой болонхой. Тиимэһээ эдэ үүлгэртэ хонидто урдын шэрүүн нооһотой хонидто адли хандажа болохогүй. Урдынхида адли хонидоо бага сага эдеэлүүлээд, бүхэли үбэлдөө бэлшээжэ гарадаг саг үнгэрөө.

Энэ талаар 1970 он гэхэ гү, али 1969—1970 оной үбэлжэлгэ бидэндэ мартагдаха ёһогүй. Юуб гэхэдэ, 1969 ондо ган гасуур боложо, үбһэ тэжээл, силос тон бага бэлэдхэгдээ һэн. Зүгөөр гүрэмнай республикада айхабтар ехэ туһаламжа хүргэһэн, 110 мянга гаран тонно комбикормо үгэһэн. Энээнэй ашаар тэрэ үбэл хонин бүридэ үдэртэ 200—400 грамм таряа талха эдюулжэ гарагдаа һэн. Тиигэжэ 1970 ондо хонин бүриһөө урдынхиһаа 200 грамм ехэ нооһон хайшалагдаһан, гүрэндэ тушаагдаһан хонидой дунда зэргын шэгнүүр 4 килограмм ехэ байгаа. Энэ имагтал хонидто үбэлдөө таряа талха горитой эдюулһэнэй ашаар туйлагдаһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ гансахан үбэлэй бэлшээридэ найдаад байха бэшэ, харин үбэлжэлгын үедэ эхэ хонин бүридэ 2 центнер үбһэ, зелёнко, 0,5 центнер һолоомо, 0,9 центнер шэмэтэ тэжээл, 0,7—1,0 центнер таряа талханай зүйл хүртөөхэ эрилтэ табигдана. Энээниие хараада абалсажа, хонидоо тэжээлээр хангаха асуудал шиидхэгдэхэ ушартай.

Хүршэ Шэтын областиин ажахынууд эхэ хонидой үбэлжөөнэй дэргэдэ 20 гектарһаа бага бэшэ зеленко таридаг юм. Манайшье республика дотор иимэ дүршэлтэй ажахынууд бии. Энэ дүршэлые манай ажахынууд халан абаха, бүгэдын шадабари болгохо шухала.

Хонидые тэжээлээр хантаха талаар үнгэрһэн үбэлжэлгэшье бидэндэ һургаал боложо үгэнэ. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгэдэ урдынхиһаа 1,5 дахин ехэ бүдүүн тэжээл, 2 дахин ехэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдэһэн байгаа. Тиигэбэшье хонидойнгоо нооһо, шэгнүүрые дээшэлүүлжэ шадаагүйбди. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн үбэл хонидто таряа талхай зүйл бага хүртэһэн байна бшуу. Зарим ажахынууд үбэлэй 1—2 һарын лэ туршада хонидоо таряа талханай зүйлөөр эдеэлүүлһэн байха юм. Имагтал энэ шалтагаанһаа боложо, хонин бүриһөө энэ жэл нооһон бага хайшалагдажа, тэрэниие гүрэндэ худалдаха түсэбые дүүргэлтэдэ бэрхэшээл тохёолдоһон байна. Илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хориин аймагай ажахынууд нооһо бага худалдаа.

Хони үдхэхэ хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулха гээшэ мүнөө үедэ эгээн шухала зорилго болоно. Юуб гэхэдэ, эхэ хонид олооро һубайрна, хонид үхэл гарзада орожо, хонин ажалай ашаг үрэ дээшэлүүлгэдэ һаад тойбо хүргэнэ. Энэ жэл нёдондонойхиһоо дутуугүй һайн жэл байгаашье һаань Мухар-Шэбэрэй, Яруунын, Ахын, Хориин, Түнхэнэй аймагуудай ажахынуудта хонид олоор гарзалуулагдаа. Иимэ байдалые саашадаа тэсэхын аргагүй. Хонидой харууһалга, эдеэлүүлгые һайжаруулха, хонишон бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Эхэ хонидой олооро һубайрһан дээрэһээ колхоз, совхозууд нилээд хохидолдо ороно. 1969 ондо эхэ хонидой, эмэ түлгэнүүдэй 23 процентнь түл үгөөгүй, 1970 ондо 22 процентнь, 1971 ондо 21 процентнь һубайрһан байна. Тиигэжэ республикын колхоз, совхозууд һүүлэй гурбан жэлэй туршада 400 мянга гаран хурьга дутуу абаһан байна.

Хэрбээ эхэ малай һубайралга, хонидой үхэл гарзада оролго хахадаараншье бага болгожо шадаа һаа, республикамнай гүрэндөө 6 мянган тонно хониной мяха, нилээд ехэ нооһо худалдаха аргатай байха һэн. Баргажанай аймагта эхэ хонидойнь, эмэ түлгэдэйнь 33 процент, Ахын аймагта — 43 процентнь энэ жэл һубайршоо. Тиихэдэ олон хонидые һубайруулһан ажахынууд, хонишодой бригаданууд олон дайралдана.

Яахадаа хонид иимэ олооро һубайрнаб? Нэн түрүүн эхэ хонид үрэжүүлгэдэ муугаар бэлдэгдэнэ, энэ үедэ олонхи эхэ хонид тамир һулатай байдаг. Яахадаа иимэ ушар тохёолдоноб гэхэдэ, олохон ажахынууд хурьгадаа эхэһээнь саг соонь һалгаадаггүй, оройтуулдаг, хонидоо һайнаар бэлшээн таргалуулжа шаданагүй. Имагтал түрүү хонишод эхэ хонидоо һайнаар бэлшээһэнэйнгээ ашаар үрэжүүлгын эхилтэр тэдэнээ бүхыдэнь таргалуулжа абана. Гансаханшье энэ үедэ бэшэ, харин түхэреэн жэлдэ түрүүшүүлэй хонид ходо тарган байдаг гээшэ.

Хайшан гээд тэдэ түрүүшүүл хонидоо таргалуулнаб? Эдэнэр һүрэгүүдээ үглөөгүүр эртэ, 5—6 часһаа оройтуулангүй бэлшээридэ гаргаад, үдэшын 9—10 час хүрэтэр бэлшээдэг. Үдэрынь лэ 3—4 час һүрэгөө амаруулдаг байха юм. Тиигэжэ тэдэнэр хонидоо үдэртэ 14—15 час адуулдаг, 3—4 дахин уһалдаг заншалтай. Түрүүшүүл тиигэжэ хонидоо жэлэй дүрбэн сагта тарган байлгадаг. Тарган лэ хонид үдэсэтэй, шэрхи һайн хурьга гаргадаг гэжэ түрүүшүүл харуулна. Туранхай хонид лэ һубайрдаг байха юм.

Мүн искусственна үрэжүүлгэеэ хангалтагүйгөөр эмхидхэһэнһээ олон хонид һубайрдаг. Олохон ажахынууд техник-үрэжүүлэгшэдые шэлэн олохо, тэдэнэрые һургаха хэрэгтэ анхардаггүй. Мүн үрэ абаха хусанууд, бэдэрдэг хусанууд үрэжүүлгэдэ һайса бэлдэгдэдэггүй. Мүнөө хүрэтэр шанар муутай хусануудые һүрэг соо һула табижархёод, гүрэнэй станциһаа абаһан үрээ хаяжархидаг баримтанууд үзэгдэһөөр. Тэрэшэлэн искусственна үрэжүүлгын пунктнууд мууса бэлдэгдэдэг, тэндэ ариг сэбэр хүсэд сахигдадаггүй.

Хонидой олооро һубайрдаг үшөө нэгэ шалтагаан юуб гэхэдэ, хонишодые шэлэн томилхо, тэдэнэрые һургаха, тэдэндэ ажаһуудалай зохид арга алтохо хэрэгтэ анхарал бага табигдана. Хонишодые худалдаа наймаанай, медицинскэ талаар хангаха хэрэгтэ мүн лэ анхарал багадана.

Һүрэг дотор хэды эхэ хонид байхаб, хэды шэнээн хонидые зуһагтань оруулхаб, хэды эрьенүүдтэй байхаб гэһэн асуудал республика дотор гуримшуулагданхай. Энэ талаар һайса гуримшуулагдаһан, дээдын органуудаар дэмжэгдэһэн дурадхалнууд колхоз, совхозуудта хүргэгдэнхэй. Тиигэбэшье республикын олохон ажахынууд гүрэндөө туранхай хонидые тушаана. Гүрэндэ тушаагдаха хонидые тордихо заншал байхагүй. Байгша ондо гүрэндэ тушаагдаха 200 мянган хонидые таряа талханай зүйлөөр эдеэлүүлжэ, һайса таргалуулха зорилго табигдана.

Хонидой үүлтэр һайжаруулха асуудалда анхарал ехээр табиха саг ерээ. Энэ хүдэлмэри гол түлэб шэнэ табан жэлдэ хонин бүриһөө 4—4,5 килограммһаа бага бэшэ нооһо үгэдэг хонидтой болохо хэрэгтэ зорюулагдаха ушартай. Хонидые голодоһондо гаргахадаа гансахан наһыень харалсаха бэшэ, мүн хэды шэнээн продукци үгэдэгынь обёорхо хэрэгтэй. Саашадаа үсхэбэрилгэдэ үлөөгдэхэ эмэ түлгэдые һайнаар харууһалха тон шухала. Тэрэшэлэн хусануудай шанар дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Мүноо үедэ олохон ажахынуудта ашаг үрэ багатай хусанууд бии байһаар. Саашадаа һайн үүлтэрэй хусануудые ондоо областьнуудһаа абахынгаа хажуугаар ажахынууд өөһэдөө тиимэ хусануудые үдхэхэ уялгатай.

Мүнөө үедэ хонишодой урда хоёр эхэ харюусалгатай хаһа ерээд байна. Нэгэниинь — хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ үе, нүгөөдэнь—ерэхэ үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдэхэ ажал болоно. Теэд мэргэжэлтэдэй хэдэн аймагуудаар, ажахынуудаар ябажа шалгаад үзэхэдэнь, олохон газарта энэ хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Хориин, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Зэдын болон бусад зарим аймагуудай ажахынуудта мүнөө хүрэтэр хурьгадынь эхэһээнь һалгаагдаагүй, отаранууд бүридхэгдэжэ дүүрээгүй байһаар. Эхэ хонид, хусанууд туранхай, искусственна үрэжүүлгын пунктнууд олон газарта бэлэн болоодүй, техник-үрэжүүлэгшэдые һургаха һуралсал эмхидхэгдээгүй байһаар. Тиимэһээ элишэлэгдэһэн дутагдалнуудые эдэ үдэрнүүдтэ усадхаха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ зэргэтэй. Байгша ондо искусственна үрэжүүлгын болзор бага зэргэ гэдэргээ болгоогдохо байна. Энэ ушарта искусственна үрэжүүлгын пунктнуудые дулаалха тон шухала.

Хонидой олооро үрэжүүлэгдэжэ байха үедэ отарануудта хүнүүдые нэмэжэ табиха, томодхогдоһон пунктнуудта үрэжүүлгэ хэхээр зоотехнигүүд, ветеринарна мэргэжэлтэд табигдаха байна. Ажахын мэргэжэлтэд эхэ хонидой таргаласые харалсажа байгаад, искусственна үрэжүүлгын болзор тодорхойлхо үүргэтэй.

Ажахын олохон хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд урдынхидаал адли отарануудта 10—15 хуса табяад лэ, һанаагаа амаршадаг байһан зангаараа. Һаяхан Улаан-Үдын аймагай Тарбагатай талын ажахынуудаар шалгалта хээд үзэхэдэ, эндэ хони үрэжүүлгэ миил зүндөө табигданхай байба. Үрэжүүлгэ эхилхын урда тээ эндэхи хүтэлбэрилэгшэд, хонишод Ивалгын ОПХ-да сугларжа, хонидые яажа үрэжүүлхэ тухай хэлсэһэн, түрүүшүүлэй дүй дүршэлтэй танилсаһан байгаа. Теэд тэдэнэр энээнһээ ямаршье ухаа абаагүй, урдынхяараал ажаллажа ороо. Энээниие хэдэн баримтануудаар гэршэлэе. Эндэхи «Искра» колхоздо 900 эмэ түлгэнүүдэй отарада 15 хуса һула табигданхай байгаа. Отарань томо жэжээрээ, наһаараа жэгдэ бэшэ. Хусануудынь туранхай. Мүн иимэ ушар «Дружба» колхозой хонишон Проскурин болон Давыдовай отарануудта августын 4-һөө шал туранхай хусанууд һула табигдаһан байба. Искусственна үрэжүүлгэ «Советская Россия» болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта иимэ хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэһэн байгаа. Хони үрэжүүлгэдэ иимэ муугаар хандахада хаанаһаа олон түл абтаха бэлэй.

Хони үрэжүүлгын дүүрэхэлээр лэ малай үбэлжэлгэдэ оролдосотойгоор бэлдэхэ, малай байра дулаалагдаха, сагаадагдаха, сонхонуудынь шэллэгдэхэ, үбэлжөөндэнь үбһэ, тэжээлынь зөөхэ, хобоо хобтонуудыень заһаха, хонидой уһалуури бэлдэхэ эрилтэ табигдана. Хурьгашадаар пайдалтай һайн хүнүүдые оложо, түл абалгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Хонин ажал хүгжөөхэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула энэ һалбарида шадабаритай бэрхэ хүнүүдые табиха шухала. Мүноо үедэ ажаллажа байһан хонишодой олонхинь үнэн сэдьхэлһээ хүдэлдэг, хэжэ байһан ажалдаа дуратай, мэргэжэл ехэтэй хүнүүд байна. Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, тэндэхи партийна организацинууд, зооветеринарна мэргэжэлтэд эдэ хонишодые али болохоор дэмжэжэ, тэдэнэрэй хүсэ зоригые малай үбэлжэлгэ һайнаар үнгэргэхэ, ерэхэ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга абажа түлжүүлхэ, бүхы хурьгадаа гарзагүйгөөр томо болгохо, хонидой ашаг үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулха уялгатай.

> *Мал ажалые дам саашадань хүгжөөхэ гэхэ мэтын хүдөө ажахын тон шухала асуудал манай урда айхабтар хурсаар табигдаад байна. Хони малайнгаа үүлтэрыень һайжаруулжа, тоо толгойень олошоруулһанайнгаа ашаар ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ аргатай байнабди.*
>
> **(КПСС-эй XXIV съезд дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэһөө).**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хориин совхозой ахалагша хонишо[н] [Ни]лай Гончиков, Зэдын «Коммунизм» колхозой ахалагша хони[шон Ни]колай Гомбоев (баруун гарһаа).

С. БАЛДУЕВАЙ

Үгэ хэлэ

ЭБТЭЙ ЭМХИТЭЙГЭЭР АЖАЛЛАХА

БАРГАЖАНАЙ АЙМАГАЙ ГААРГЫН СОВХОЗОЙ АХАЛАГША ХО[НИШОН], СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ДЕПУТАТ **Ц. А. БАДМАЕ[ВА]**

Манай совхозой ажалшад бүхы совет арадтаал адли КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэриие бэелүүлхын түлөө оролдожо байна. Шэнэ табан жэлдэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Энэ табан жэлдэ Эхэ оромнай улам хүсэтэйгөөр урган хүгжэжэ, арад зоной ажана байдал саашадаа һайжарха байһаниинь мэдээжэ.

Совхозоймнай коллективүүд шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаһан юм. Мүнөө тэдэ уялганууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Үнгэрһэн 7 һарын туршада гүрэндэ һү худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэжэ, нооһо тушаалга 105 процентдэ хүргэгдөө.

Һүүлэй жэлнүүдтэ совхоздомнай үйлэдбэриин болон ажаһуудалай гэр, байра муу бэшээр баригдажа байна. Энэ һайшаалтай.

Би хонин ажалда 19-дэхи жэлээ хүдэлжэ ябанаб. Эдэ жэлнүүдтэ нилээд дүй дүршэл олгодоо гээшэ. Гансахан ахалагша хонишоноор 12 жэл ажаллагдаба. Хонишодой ажалда эгээн шухалань юуб гэхэдэ, булта эбтэй эетэй хүдэлхэ хэрэгтэй.

Манай совхоздо отаранууд 600-650 эхэ хонидһоо бүридэдэг юм. Энээниие бидэ зохид гэжэ тоолонобди. Иимэ отарада түл абалгын үедэ 4 хүн, бэшэ сагтань хоёр хүн ажалладаг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ түл һайнаар абтажа, нооһон ехээр хайшалагдадаг боложо байна. 1969 ондо хонин бүриһөө хурьга түлжүүлһэн байгаа һаа, нёдондо 100 хонин бүриһөө 110 хурьга томо болгогд[оо] ... дэ 621 зуһаг хонид ту[л]... хурьгалуулагдажа, отарын... хонин бүриһөө 127 хурьга ...жэ, тус бүриинь 23,6 кг ...тайгаар совхоздоо тушаагаа ...дээ отарадамнай 160—1... эхирлэдэг. Тиимэһээ хурьга... зэргын шэгнүүр доошолно ...шэ хурьгад эхэһээ һалга...дөө 27—28 килограмм та...ха юм. Байгша ондо хони... 4 килограмм нооһон хайша...

Совхоздомнай хэдэн ота[р] бүридэһэн хонишодой хоё[р] ... бии юм. Манай отарын ... гадынхид энэ жэлдэ хони[н] ... хурьга түлжүүлжэ шадаа.

Мүнөө жэл олон бэрхэшээ[л] ...ла тохёолдоо. Июлиин һүү[лээр] бороо оронгүй байжа, бэлш[ээри] дааһан байна. Удаань үһ[ѳѳр] унжагай бороо орожо, са[ал]мнай үер дараа. Тиигэбэш[е] ... хэшээлнүүдые эбтэй эетэй ... гаража, хонидоо һайнаар та[ргалуул]ха гэжэ оролдожо байнаб[ди].

Үбэлжэлгын үедэ манай ... таряа талханай зүйл хони... үгтэдэг, гол түлэб гүрэнһ... тэжээлээр гаргашабди. Тиигэ... гэ һара тарятай, нүгөөд... һоор байха ушар үзэгдэ... даа эхэ хонидой отарануу[д]... дөө таряа талханай зүйл т... хагүй гэжэ оролдохо ёһото[й]. ... талаар республикын хүт[эл]... органууд шэнээр эмхидхэ... най аймагта анхарал та[биха] гэжэ найдагдана.

ТАРГАН ХОНИДОЙ ТҮЛ ҺАЙН

ЗЭДЫН АЙМАГАЙ БОРЬЁОГОЙ СОВХОЗОЙ АХАЛАГША Х[ОНИШОН] **Г. Л. РАБДАЕВ:**

Жэл бүхэндэ абаһан түсэб, уялгаяа жэншэдгүй дүүргэхэ гээшэ нилээд хүшэрхэн байдаг. Заримдаа үбэлынь саһа ехэтэй, шанга хүйтэнэй болоходо үбһэ тэжээлээр дуталдахашье ушар дайралдадаг. Тиин эдэ бэрхэшээлнүүдые дабахын тула бидэнэн түрүүлэн хонидоо зун, намарай сагта шэмэтэ ногоогоор элбэг бэлшээридэ, таряалангай үлөөдэһэн дээрэ һайса бэлшээн таргалуулхые оролдогобди. Тобир тарган хонид үбэлэй ямаршье хүйтэниие айлтагүй дабажа шададаг, тэжээл багаар гаргашалдаг ба түл түрэсэньшье һайн байдаг шуу. Хоёрдохёор, тэжээл бэлэдхэлгын үедэ үбһэ, зелёнкоёо һайн шанартайгаар хуряажа абадаг байнабди.

Манай бригадын хонишод түрэл партиингаа XXIV съездын хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа сүм дүүргэжэ, хонин бүриһөө 4 килограмм нооһо, 100 эхэ хонин бүриһөө 124 хурьга абажа, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлһэн байна. Түрүү дүй дүршэл, хони үсхэбэрилхэ, хурьгадые абажа түлжүүлхэ технологи хаа хаанагүй адли бэшэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, энэмнай үбһэ тэжээлһээ, байра байдалһаа, газар уһанай ба байгаалиһаа ехэтэ дулдыдадаг гээшэ. Бидэнэй харууһалдаг һүрэг хонидой үбэлэйнь байра дулаасуулагдадаггүй. Хонишодой ажал оньһожоруулагдаагүй зандаа. Гансал хонидые уһалха, хони, хурьгадай байрые гэрэлтүүлхын тула электрын элшэ хүсэ хэрэглэнэбди.

Хонидойнгоо хүшэ тамираа һайса абаһан, таргалһан хойно гэхэ гү, али октябрь һарын эхеэр искусственна аргаар үрэжүүлгээ ... шалтайбди. Энэмнай 20—... туршада үргэлжэдэг ... мэдэһээр, тарган хонид ... той болодог гээшэ. ... үрэжүүлгые түргэн саг ... хэдэ түл абалгамнай, мүн ... болзорто үргэлжэлдэг юм. ... һарын эхеэр хурьгады[н] ... үдэр ута боложо хонишо[д] ... шадта нилээд хүнгэн ба... һэн хонид, нарай хурьга[д] ... харууһалагдаа.

Абтаһан хурьгадые ...лаан байрадань байлгаха... хүгжэлтэдэ нилээд муу... хэеэ ядагшагүй. Тиимэ... апрель һара болотор хур... байрын муухай агаар ... хеэрэлгээр һорожо гар... бди. Харин апрель ... игаабарита дулаан үдэр... ходо газаа наруули ... соо гаргажа, тэндэнь ... хурьгаднай түргэн бор... Богони болзорто гара... жэлдэ тобиржодог. Гансал ... гад бэеэр багануудшье ... тарганууд байдаг. Бидэ ... гадаа томо болгохын тула ... амяарлан харууһалжа, ... шэгнүүрэйнгээшье талаар ... лээ хүсэхыень оролдодог...

Мүнөө отарадамнай ажа[л]... нишод үбһэ тэжээл ... гаранхай. Энэ жэл сабш[аа]... гоон хаа хаанагүй жэгдэ ... гаһаншье һаа, уһапай ... абташоо. Теэд бидэ нии... малда хүсэд хүрэхэ ... бэлэдхэжэ абахын тула ... элсүүлэн ажаллажа ...

РЕСПУБЛИКЫН түрүү хонишодой зүблөөндэ хабаадаһан Хэжэнгын аймагай ахалагша хонишодые энэ зураг дээрэ харанат. Зүүн гарһаа— Бадма Эжинов, Балжит Цыбинова (хоюулаа Хэжэнгын совхозһоо), Цыдензап Хандуев, Вера Жамсуева, Балжит Цыбикжапова («50 лет Октября» совхоз).

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

...ДСААШАНХИ ЗОРИЛГОНУУД

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ТҮРҮҮ ХОНИШОДОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭҺӨӨ

КОММУНИСТНУУДАЙ ХҮТЭЛБЭРЕЭР

КПСС-эй ЗЭДЫН РАЙКОМОЙ НЭГЭДЭХИ СЕКРЕТАРЬ **А. Р. ПОТЕПАЛОВ:**

— Манай аймагай колхоз, совхо... гол түлэб хони үсхэбэрилдэг ...тэй юм. Мүнөө үедэ ажахы... бүхыдөө 415 мянган ... тоологдоно. Тэдэнэй 300 га... ...нинь үбэлжэхөөр хараа... Эдэ бүхы тоо толгойе ...ликын хэмжээндэ зэргэсүүлэн ...рабал, Буряадаймнай ажа...удта бии байгаа хонидой 5—6 ...нэгэниинь аймагаймнай кол... совхозуудта үсхэбэрилэгдэнэ. Тиимэһээ үргэн нэлэнхы за...алатай Зэдын хонишод ни... ехэ харюусалгатай ажал бүтээ...зүб гэхэдэ, республикымнай хо... үсхэбэрилэгшэдэй амжалта, хүг... ...маргтал манай хонишодой хэ... ...хүдэлмэриһөө дулдыдаха байна.

...ахынуудаймнай эгээл ашаг ол...тэй һалбаринь — хони үсхэбэ... болоно. Экономистнуудай тоо... ...солһоной ёһоор, нэгэ отара ...жэлдээ 70—80 мянган түхэ... олзо доход оруулдаг байна. ...Саашадаа хони үсхэбэрилгын... ашаг олзые улам дээшэлүүлхын ...колхоз, совхозуудаймнай пар... организацинууд хонин ажал... ...хүдэлмэрилжэ шадаха бэлигтэй. ...һан ажалдаа харюусалга ... хандадаг бэрхэ хүнүү... ...шэлэн оложо, отарануудые дааг... томилдог болонхой. Хэхэ бү... хүдэлмэрээ өөрынгөө табан ... мэдэхэ, дүй дүршэлтэй, ...нтаа ажал һайнаар эмхидхэхэ ...аритай хонишоной урдаа та... зорилгоёо заатагүй бэелүүлжэ ... байһыень һүүлэй жэлнүүдтэ ...гдаһан дүнгүүд тайлбарилан ... гээшэ.

... үедэ жэл бүхэндэ 100 эхэ ...оо зуу, мүн дээшэшье хурь...бажа түлжүүлдэг хонишод ай... доторнай улам олошорһоор. Хэр... 1968 ондо аймаг соомнай бүхы... 7 бригада хонин бүриһөө хурь...жүүлһэн байбал, хойто жэ... хонишод-зуутанаймнай ...23 болоһон юм. Тиин һүүлэй ...жэлдэ иимэ амжалта эхэ хони... 60 отарада туйлагдаа. Мүнөө ...аймнай ажахынуудай отаранuудай дүрбэнэй нэгэниинь хонин бүриһөө хурьга түлжүүлнэ. Тиимэһээ хойшодоо хонин ажалда хүдэлмэрилхэ хүнүүдые һайнаар шэлэн томилхо тушаа партийна организацинууд бүри ехэ хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй.

Аймагаймнай партийна организацинуудай хүдэлмэри гансал хонишодые шэлэн олохо талаар хизаарлагдаха бэшэ, мүн тэдэ хонишодоо һургаха, мэргэжэл шадабариинь дээшэлүүлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулха болоно. Урдань хонидойнгоо шэрүүн нооһотой, нютагай үүлтэрэй байхада, хони үсхэбэрилгынгөө ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал багаар табигдадаг байһан юм. Һүрэг хонидынь түхэреэн жэлэй туршада бэлшээридэ адуулагдажа, үбһэ тэжээлшье багаар гаргашалагдадаг һэн. Харин мүнөө хонидой үүлтэр һайжаруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар шухала зорилгонуудай бэелүүлэгдэжэ байхада, энэ хуушанай арга орхигдоо гээшэ. Мүнөө үедэ гүрэндэ хониной тарган мяха, торголиг нооһо ехээр абажа тушаахын тула хонишоднай шадабаряа дээшэлүүлхэ, ажалдаа шэнэ онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зэргэтэй болоно. Тэрэгүй һаа хонин ажалһаа үнэгүй продукци элбэг дэлбэгээр абажа шадахагүй байна бшуу. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, мүнөө үеын хонишон дүй дүршэлөөр баян, эрдэм наукын туйлалтануудые шудалха һургуулитай байха ёһотой.

1968 ондо аймаг доторнай хонишодой тусхай курсануудай нээгдэхэдэ, колхоз, совхозуудаймнай олохон хонишод мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэн юм. Гэбэшье зарим ажахынуудта эрдэм һургуулигүйһөө шалтан, зооветеринарна заабаринуудые бүдүүлигээр хазагайруулдаг хонишод хаа ганса дайралдадаг. Хонишодоймнай мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэнэй ашаар хурьга абажа түлжүүлгэ, нооһо хайшалжа тушаалга жэл ошохо бүри улам дээшэлнэ. 1968 ондо аймаг доторнай бүхыдөө 86 мянган хурьган түлжүүлэгдэһэн байбал, 1969 ондо 102 мянганда хүргэгдөө. Тиихэдэ ойн баярта, мүн байгша онуудта 114 мянган хурьган түлжүүлэгдэһэн байна. Гадна нооһо хайшалгашье нилээд дээшэлжэ, хонин бүриһөө 2,4 килограмм нооһон хайшалагдадаг аад, 3,25 килограммда хүргэгдөө. Тэрэшэлэн эдэ жэлнүүдэй туршада мяханда тушаагдаха хонидоймнай шэгнүүр мүн лэ горитойхоноор нэмээ.

Энэ шэнэ табан жэлдэ хонишодоймнай урда айхабтар ехэ зорилго табигданхай. 1975 ондо гүрэндөө 15 мянган центнер нооһо тушааха байнабди. Энэмнай 1970 онойхиһоо 2,5 дахин ехэ болоно. Абаһан энэ уялга, түсэбөө дүүргэлгэдэмнай үбһэ тэжээл, талха тарянаһай зүйл горитойхон нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ сабшалангай ургасын улам дээшэлжэ, тэжээлэй рациондо талха тарянай зүйлэй хэды нэмээгдэжэ байбашье, үшөөл һанаһанда хүргэгдэнэгүй.

Үнгэрэгшэ жэл Борьёогой совхоздо хонин бүридэ 70 килограмм талха тарянай зүйл эдюулһэниинь, 3,9 килограмм нооһон хайшалагдаһан юм. Харин Торинин совхоз хонин бүридэ бүхыдөө 15 килограмм үгэһэниинь, оройдоол 2,3—2,4 килограмм нооһон абтаа. Гэхэтэй хамта ажахынуудаймнай эхэ хонидой отаранууд нооһо хайшалжа тушааха түсэбөө сум дүүргэхэдэнь, һубай хонидой отарынхид даабаряа бэелүүлжэ шадангүй үлэшөө. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, хонидой нооһо ехээр абаха хэрэгтэ орооһо тарянай зүйл нэмэлтэ болгон ехээр эдюулхэдэ ашаг ехэтэй байһаниинь элирнэ.

Үнэндөө Зэдын колхоз, совхозууд хони үсхэбэрилгэһөө дунда зэргээр 10—11 миллион түхэригэй олзо доход оруулдаг юм. Тэрэнэйнь ехэнхи хуби хониной нооһонһоо абтана. Саашадаа ашаг олзые улам арьбадхахын тула хонин бүридэ үгтэхэ талха тарянай зүйл бүри ехээр нэмээбэл алдуу болохогүй ха гэжэ һанагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): республика дотороо үнинэй суурхуулһан хонишодой нэгэн Зэдын «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишон Сурун Цыреторова, Хэжэнгын «50 лет Октября» совхозой ахалагша хонишон Цыпилма Цыденова, Зэдын «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишон, Социалис Ажалай Герой Гомбо-Сурун Цыремпилова. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТОБИР ХУРЬГАД ГАРЗАГҮЙ

ХЯАГТЫН АЙМАГАЙ МӨӨРӨӨШЫН СОВХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Б. Ц. ТОДОРХОЕВА:**

Энэ жэлдэ манай аймагай хонишод яһала амжалтатайгаар хүдэлжэ гараба. Аймагнай 100 эхэ хонин бүриһөө 86 хурьга түлжүүлээ. Нёдондоной энэ үеынхиһөө 13 мянган хурьган олон абтаһан байна. Хониной нооһо хайшалалга эмхитэйгээр үнгэрөө.

Манай аймагта ажалша бэрхэ хонишод олон юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ хонишодой суглаан таһалгаряагүй болоно. Энэ һайшаалтай.

Саашадаа бидэнэр хонишод гансахан хурьгадай тоо тоолохо бэшэ, мүн һайн шанартай хурьга түлжүүлхэ гэжэ оролдохо ёһотойбди. Манай отаранuудта абтаһан хурьгад ерэхэ үбэлжэлгые хэр дабааб, саашадаа хэр һайн хонид болооб гэжэ бидэнэр һонирхохо зэргэгэйбди. Хонишод бэе бэедээ ябалсажа, ажалаа харалсажа, дүй дүршэлөө халан абалсажа байбал һайн гэжэ һанагдана.

Би хонин ажалда 33-дахи жэлээ хүдэлжэ ябанаб. Элдэб сагта ажаллагдаа. Эхэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайнай үедэ хурьгалһан хонидоо һаажа, брынзэ хэдэг болоо һэмди. Тэрэ үедэ 100 хонин бүриһөө миил 40—50 хурьган абтадаг һааб даа. Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ хонидой тоо олошоруулха, нооһо ехээр абаха зорилго табигдаа һэн. Гүрэмнай хони үсхэбэрилгэдэ анхарал ехээр табижа эхилһэн байна.

Мүнөөдэр түрүүшүүлэй суглаан дээрэ олон хонишод хабар абтаһан хурьгад һайн гэхысэ хэлэнэ. Теэд би олон жэлэйнгээ дүй дүршэл дээрэһээ харахадаа, январь һарада абтаһан хурьгад булюу һайн гэжэ хэлэхэ байнаб.

1948 онһоо урда тээ бидэнэршье хурьгадые хабар абадаг һэмди. Хабар абтаһан хурьгад тоогоороо олон байбашье, намартаа, үбэлдөө олониинь гарзалшадаг гээшэ. Эхэ хонидые харууһалдаг хүнүүд хурьгадаа бүрин бүтэнөөр эхэһээ һалгаагаал һаа, һанаагаа амаршадаг, саашадаа тэдэ хурьгаднай ямар хонид болооб гэжэ һонирходог хүнүүд үсөөн. Саашадаа томо, ашаг шэмэ ехэтэй хонитой болохо гээл һаа, гансахан хурьгадай тоо тоолохо бэшэ, шанарыень харалсаха ёһотойбди.

Энэ жэлдэ манай отарын 100 хонин бүриһөө 103,2 хурьган абтаа. Эхэһээнь һалгааха үедэ тэдэнэр тус бүридөө 27,3 килограмм татаһан байна. Хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһон хайшалагдаа.

Бухы үнгэрэгшэ, наймадахи табан жэлэй туршада манай отарын 100 хонин бүриһөө жэлдээ дунда зэргээр 96,7 хурьган түлжүүлэгдэһэн байна.

Энэ жэлдэ тушааһан хурьгаднай эхэһээ томо болошоһон байгаа.

Би үбэл абтаһан хурьгад лэ һайн гэжэ үшөө дахин дабтаха байнаб. Хурьгаднай гараһаар һара болоод лэ газаа гаража захалдаг. Февральда нара игаадаг, март һарада газаахи хорёо соо эдеэлдэг юм. Тиигэжэ хурьгаднай дулаан байра соо удаан байлгагдадаггүй.

Хонидые һайнаар үрэжүүлхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Бидэнэр племстанциһаа асарагдаһан үрөөр хонидоо үрэжүүлдэгбди. Тиихэдээ асарагдаһан үрые саг үргэлжэ шалгадаг, микроскопоор харадаг байнабди. Һайн шанартай үрэ байгаал һаань, хэрэглэдэг гээшэбди.

Хонидто һайн шанартай үбһэ тэжээл хэрэгтэй гэжэ зүб хэлэгдэнэ. Теэд хонишод энэ талаар ехэ юумэ хэхэ аргатай. Хонишон бүхэн тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадаха зэргэтэй. Хонишод үбһөө өөһэдөө бэлдээл һаа, али сомоогоо ямар сагта эдюулхэ байһанаа намартаа мэдээд байха болоно.

Би 11-дэхи жэлээ тэжээл бэлэдхэдэг звеное даажа гаранаб. Минии звенодо 30—40 һурагшад ажалладаг. Тэдээнтээ арал дээрэ майханаар байгшабди. Звенодомнай 8 морин даалгагданхай. Һүүлэй мэдээгээр звеномнай 1200 центнер үбһэ һүрилөөд байна. Үбһэн ногооноор, һайханаар абтаа.

Бэлэдхэһэн үбһөө өөһэдөө хүсэд хэрэглэдэггүйбди. Отарадамнай үбэлдөө 600 центнер үбһэн хүрэдэг. Бэлэдхэһэн бэшэ үбһөө ондоо отара, гүүртэнүүдтэ үгэгшэбди.

Хонидто набшаһата тэжээл ехэ хэрэгтэй. Мүн витамин элбэгтэй үбһэ абахада һайн. Энээндэ хонишод эдэбхитэйгээр хабаадаха аргатай. Мүнөө бидэнэр витамин элбэгтэй 80 центнер үбһэ абаад байнабди.

Нүхэд хонишод, бултадаа эбтэйгээр ажаллажа, бэе бэедээ туһалалсажа, саашадаа республикымнай бүхы хонишод 100 хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьга түлжүүлһэй гэжэ хүсэнэб. Энээндэ бидэнэр туһалха байнабди.

ХОНИШОДОЙ АЖАЛЫЕ ОНЬҺОЖОРУУЛХА

ЗЭДЫН АЙМАГАЙ «КОММУНИЗМ» КОЛХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Н. Ч. ГОМБОЕВ:**

— Дүрбэдэхи табан жэлһээ хойшо хонин ажалда ябагдажа байна. Һүүлэй 15 жэлдэ эхэ хонидой отарада хүдэлнэб. Жэл бүри гэр бүлөөрөө ажаллажа гаранабди.

Наймадахи табан жэлэй туршада жэлдээ 100 хонин бүриһөө 100 холо гаран хурьга түлжүүлжэ байгаабди. Нёдондо 100 хонин бүриһөө 136,7 хурьган томо болгогдоо һэн.

Манай отарын хонишод үбһэ, зелёнкоёо өөһэдөө сутлуулжа абадаг гээшэ. Бригададамни «ДТ-20» түхэлэй трактор даалгагданхай. Тэрээгээрэ үбһөө сабшажа абадаг, зелёнкоёо зөөдэг, отарадаа хүртэһэн таряа талханай зүйл асардаг байнаб. Үбэлдөө трактораа «амаруулдагбди».

Колхознай сабшалангаар бага. Тиимэһээ отарадамнай 200—250 центнер үбһэн хүртэдэг. Зүгөөр жэлдээ 500—600 центнер, зарим жэлдэ 1000 центнер хүрэтэр зелёнко суглуулжа абанабди. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада ган гасуур байжа, тэжээлээр ядарагдаа. Тиигэбэшье бидэнэр ажалаа һуладхангүй, улам ехэ амжалтануудые туйлаһан байнабди.

Бидэ, хонишод, залуушуулда дүй дүршэлөө дамжуулха, тэдэнэрые һургаха ёһотойбди. Урдань манай отарада хүдэлһэн Лосол Иванов, Даба-Самбу Батуев гэгшэд мүнөө эхэ хонидой отарануудые даажа абаад, зуутанай тоодо гаража шадаа. Эдэнэрэй амжалтаар бишье баярлажа ябагшаб.

Энэ жэлдэ минии отарада 2 комсомол хүбүүд ажаллаа. Мүнөө нэгэниинь хүдөө ажахын институтда һурахаяа ороо.

Үбһэ хуряалгада 6 хүн ажаллагшабди. Тэдэнэрэй 3-ниинь пенсионернүүд. Бухы үбһөө шарга дээрэ һүрилнэбди. Үбэлдөө тэрэнээ трактораар шэрэжэ, 12 километртэ байдаг үбэлжөөндөө зөөгшэбди. Хонишод иигэжэ үбһөө өөһэдөө бэлдэхэдээл, һайн шанартайгаар абадаг юм.

ҮРЭЖҮҮЛГЫЕНЬ ҺАЙНААР ҮНГЭРГЭБЭЛ...

БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГАЙ «ПОБЕДА» КОЛХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Д. Е. СИДОРОВ:**

...КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэл... ...гдэһэн социалис мүрысөөндэ ...олсоһон ажахымнай хонишод ... уялгаяа, хараалагдаһан даа... сум дүүргэжэ шадаа. Тиигэжэ ... ондо колхозоймнай хонишод ... зэргээр 100 эхэ хонин бүри... 105,6 хурьга абажа түлжүүл... байна. Энээндэ манай отарада ...дадаг хонишодой хубита яһала ёһотой.

...г хонидоймнай зуһадаг га...й модоор, уһа голоор хүреэлэг... тула бэлшээриингээ талаар ... юм. Тиимэһээ зундаа эндэ ...дые таргалуулхань нилээд бэр... байдаг. Харууһалхаар даажа ...н хонидойнгоо хүшэ тамирые ...руулжа таргалуулхын тула ...эртүүр таряалангай үлөөдэһэн ...бэлшээхэеэ зөөжэ срэдэгбди. ...һарын туршада, намарай һэ... һайса манахадамнай хонид...жэгдэ таргалжа, ороондо оро... бэлэн болгогдодог. Искусствен...үрэжүүлгэеэ гол түлэб сентябрь ...а үнгэргэнэбди. Энэ үедэ хо...й олоороо ототой болодог. Тии...үдэртэ 50—60 хонин хүрэтэр ...үлэгдэнэ.

Искусственна үрэжүүлгэ үнгэргэхэ техник-үрэжүүлэгшэ манда үгы. Ахалагша хонишоднай тусхай курсада һуралсаад, энэ ажалаа ябуулдаг заншалтай. Гадна хонидоо өөрынгөө хусын үрөөр үрэжүүлдэгбди. Гэхэтэй хамта ототой хонидые бэдэрхэ хусануудаа эхэ хонидтой ниилүүлхэ ябадал огголон болюулагданхай. Хонидоо гол түлэб үглөөгүүр эртэ, үдэшэ 6 сагта үрэжүүлхэдэмнай таатай байдаг. Энэ илгагдаһан хонидоо амяарань бэлшээдэг заншалтайбди.

Хонин бүриһөө хурьга абажа, үүлтэрыень һайжаруулхын тула искусственна үрэжүүлгэеэ богони болзорто, 25—26 үдэрэй туршада үнгэргэхэ зэргэтэй. Манай ажахын хонишод һүүлэй жэлнүүдтэ хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулха талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулһан байна. Тиигэжэ колхоздомнай мүнөө нютагайнгаа эрхэ байдалда даганги һайн үүлтэрэй хусанууд, эхэ хонид бии болгогдонхой, тусгаар амяарлагданхай юм.

Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлгые түргэн сагта, һайн шанартайгаар үнгэргэбэл, хонин бүриһөө хурьга абалга заатагүй бэелүүлэгдэхэл даа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын эгээ залуу хонишод, ВЛКСМ-эй гэшүүд Антонина Лехасорунс, а, Александр Цыденов (Борьёогой совхоз).

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

...ҺАЙЖАРУУЛАГДАҺАН БЭЛШЭЭРИТЭЙ БОЛОЁ

...ЯРУУНЫН АЙМАГАЙ «КОММУНИЗМ» КОЛХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Д. Ч. ЦЫБЕНОВА:**

...Республикын түрүү хонишодой— ...най эндэ сугларжа, дүй дүршэ... ...алан абалсажа байхамнай һай... ...ай. Манай парти болон прави...ство, республикымнай хүтэлбэри... ...д хонин ажал хүгжөөхэ хэрэгтэ ...анхарал табина. Аймагай болон ...ын хүтэлбэрилэгшэд, бидэнэр, ...шод, партиингаа табиһан эдэ ...ловуудые бэелүүлхэ гэжэ орол...бди.

... үсхэбэрилгэдэ юун хэрэг... ...гэжэ хүнэй һурабал, тэжээл ба... ...һан хэрэггэй гэжэ би харюуса...лгааб. Бидэ ондо ондоо нютагта, ...оо эрхэ байдалда ажаллана... Манай Яруунын аймаг—шии... ...бэг нютаг. Тиимэһээ мүнөө ...ндэ адли хура бороо ехэтэй ...тон бэрхэшээлтэй байдал то...дог.

... колхоз бэлшээрээр бага. ...зой 24 отара хонид, 4—5 һаа... ...гүүртэ мал зундаа нэгэ газарта ... сугларшадаг. Энэ ушарта хо...ые һайн таргалуулхань бэрхэтэй ... Теэд тарган лэ хонидһоо һайн ...абтадаг гэжэ мэдээжэ ааб даа. ...тэй хамта, колхознай 5 мянга ...гектарта таряа таридаг юм. Та...ай зарим газарһаа биратай ...абтахаяа болишонхой. Иимэ ... һайжаруулагдаһан бэл...ри болгообол, аша үрэ ехэтэй байха һэн гэжэ һанагдана. Тэрэ газарта олон жэлэй ногоо таряадхиха байгаа. Иигэжэ манай колхозой малшад хэлсэдэг гээшэ. Саашадаа ниитынгээ малда һайжаруулагдаһан бэлшээри түхсэрээгүйдэ аргагүй.

Хонидто шэмэтэй һайн тэжээл хэрэгтэй гэжэ эндэ зүб хэлэгдэнэ. Илангаяа обёос эдюулхэдэ ашатай. Тэрэниие намар эртэһээ хонидто үгэжэ эхилхэдэ таатай зохид. Мүн хони, малда һайн шанартай үбһэн хэрэгтэй байна.

Наймадахи табан жэлые яһала амжалтатайгаар үнгэргөөбди. Мүн шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлые муу бэшээр үнгэргэжэ байнабди. Энэ жэлдэ отарынгаа хонин бүриһөө хурьга түлжүүлжэ, тус бүриень 24 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагаабди. Хурьгаднай нюнинн тэн багаар эхэһээ һалгаагдаһан байха юм.

Үнгэрһэн хоёр һарын туршада хонидоо оролдосотойгоор адуулжа, яһала таргалуулжа байнабди. Иигээд хонидоо үрэжүүлхэмнай. Колхоздомнай хонидые үрэжүүлхэ Яруунын станциин филиал эмхидхэгдээ. Тиигэжэ эхэ хонидоо хүргэгдөөгүй шэнэ үрөөр үрэжүүлхэ аргатай болообди.

Түрэл партиингаа XXIV съездын шиидхэбэрине бэелүүлэн, ерэхэ жэлдэ амжалтаяа улам арьбадхаха байнабди.

ЗАЛУУШУУЛЫЕ ҺУРГАХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

ХЭЖЭНГЫН АЙМАГАЙ «50 ЛЕТ ОКТЯБРЯ» СОВХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Ц. Б. ЦЫДЕНОВА:**

—Байгша оной үбэлжэлгын хэды хүшэр хүндэ байбашье, ажахымнай хонишод яһала һайн дабажа гараһан байна. Тиигэжэ совхозоймнай эхэ хонидой табан отарын хонишод 100 эхэ хонин бүриһөө зуу, мүн дээшэшье хурьга абажа түлжүүлээ. Харин манай бригадынхид 100 эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга абажа, хонин бүриһөө 3 килограмм 700 грамм нооһо хайшалжа, урдаа табиһан зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлжэ шадаа.

Энэ амжалта яагаад туйлагдааб гэбэл, нэгэдэхеэр, бригадымнай хонишод хонидоо зун, намарай сагта һайса таргалуулжа абахые оролдодог. Тобир тарган хонид хэзээдэшье томо хурьгадые түрэдэг, олоороо эхирлэдэг гээшэ. Ажахынгаа гол баялиг — хонин һүрэгые улам олошоруулжа, ашаг шэмыень бүри дээшэлүүлхын тула хонидойнгоо бэлшээри һайжаруулха гээшэ эгээл шухала болонхой. Ган гасуурай болоходо бэлшээринмнай ногоон сайһаар хатадаг. Тиихэдэ Үдэ голоор урадхуулагдаха модо шэрэхэ, обоолходо, эрье шадархи һайн ногоотой бэлшээри элһэндэ хушагдажа муудана. Иигэжэ хоёр гасаланда ородог манай эндэхи бэлшээри һайжаруулхын тула хабартаа бүлүүр станцяар уһалха, минеральна үтэг жүүлгэ оруулха хэрэгтэй. Гадна бэлшээринээ урилан хэрэглэхэ талаар хабаржаанай, намаржаанай байрануудые түхеэрхэ гээшэ яһала зүйтэй. Бэлшээриеэ һэлгэжэ адуулхада, хонид ехэ таргаласатай байдаг.

Хэр угһаа хойшо үбгэ эсэгэнэрэймнай эдлэжэ байһан Наранай уһалууриин һубаг, ханаабуудые шэнэдхэн заһабарилбал, 1500 гектар газар ундалуулагдаха аргатай юм. Ойрын жэлнүүдтэ энээниие заһабарилха хүдэлмэри түргэн эмхидхэбэл, ниитымнай хони, малда нилээд ехэ үбһэ тэжээл абтаха һэн.

Һүүлэй үедэ түрүү дүй дүршэл халан абалсаха талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулагдадаг болоо. Тиин нёдондо ажахымнай ахалагша хонишод Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой түрүү хонишодто ошожо, ажалыень хараһан, байра байдалтайнь, дүй дүршэлтэйнь танилсажа ерээ һэн.

Бидэ хонидоо октябрь һарада үрэжүүлнэбди. Теэд хабартаа март һарада, түл абалгын үедэ хурьгашанаар ажаллаха хүн дүтэ нааша олдожо үгэдэггүй, нилээд зобоодог. Совхоздомнай залуушуул яһала олон. Теэд юундэшьеб хурьга абаха, хонин ажалда хүдэлмэрилхэ дурагүй юм. Энэ ямар ушарһааб гэбэл, нэгэдэхеэр, бидэ хонишод өөһэдынгөө ерээдүйн халаан болохо залуушуулые хонин ажалда һурганагүйбди. Хоёрдохёор совхоз доторнай хүнэй культурна ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха талаар биратай хүдэлмэри ябуулагданагүй. Гол түлэб холын гүүртэ, отарануудта ажаллагшад сүлөө сагаа хүхюун сэнгэлигээр үнгэргэхэ аргагүй байһаар. Энээнһээ уламжалан залуу хүбүүд, басагаднай хонин ажалда орожо хүдэлмэрилхээ зүрхэлнэгүй бшуу. Хойшодоо иимэрхүү дутагдалнуудаа дары усадхажа, ерээдүйн халаан — залуушуулые олоор һургаха ёһотойбди.

НЭМЭЛТЭ ТЭЖЭЭЛЭЙ АША

МУХАР-ШЭБЭРЭЙ АЙМАГАЙ СУУЛГЫН СОВХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Б. Д. ЦЫБИКЖАПОВ:**

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада түл абалгаар, нооһо хайшалалгаар бараг амжалтатай ябагдажа байна. 1969 ондо 100 хонин бүриһөө 94 хурьга томо болгожо, тус бүриень 23 килограммтайгаар тушаагаа һэмди. Хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһон хайшалагдаһан байха. Нёдондо 100 хонин бүриһөө 100 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүриһөө 4,2 килограмм нооһон абтаа һэн. Байгша ондо хонин бүриһөө хурьган томо болгогдожо, тус бүхэниень 22,2 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагдаа. Хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһон абтаһан байна.

Эдэ дүнгүүдһөө хараад үзэхэдэ, энэ жэлдэ хонин бүриһөө нёдондонойхиһоо 1 килогаммаар бага нооһон хайшалагдаа. Яахадаа иигээб гэхэдэ, үнгэрөөшэ үбэл саһан эртэ унажа, бэлшээриемнай даражархёо һэн. Тиигэжэ намартаа тарянай узуурта хонидоо һайса бэлшээжэ шадаагүйбди. Мүн үбэлдөө хонидто таряа талханай зүйл бага хүртөө. Декабрь һараһаа хонидтоо бага зэргэ таряа эдюулһэн байхабди.

Түл абалгын үедэ табан хүн ажаллаабди. Хоёрнай комсомолшууд байһан. Нэгэниинь аймагай Советэй депутат, нүгөөдэнь совхозой комсомолой организациин секретарь ябаа.

Шэнэ жэлдэ улам эршэмтэйгээр ажаллажа, республикынгаа түрүү хонишодой дүй дүршэл һайнаар хэрэглэжэ, бүри ехэ амжалта туйлаха хүсэлтэйбди.

ГАРГАША БАГАТАЙГААР ХУРЬГА АБАХА

ХОРИИН АЙМАГАЙ ХОРИИН СОВХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН **Б-Д. Ц. ГОНЧИКОВ:**

Урдандаа бригадымнай эхэ хонидой хэдэн отара Үдын совхозой байһанаа Хориин совхоздо дамжуулан үгтэһэн юм. Теэд энэ ороһон ажахымнай гол түлэб мал шахан таргалуулха шэглэлтэй һэн тула, абаһаар хонидойнгоо отарануудта анхаралаа багаар хандуулһан байна. Энээнһээ уламжалан намартаа, үбэл хонидой түл абалгын үеэр хонидто үгтэхэ талха тарянай зүйл дуталдажа нилээд зобоогоо. Хэды иимэ хүлеэгдээгүй бэрхэшээлэй тохёолдобошье, бидэ бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэжэ гарасалдаһан байнабди.

Үнэндөө Улаан-Одоной отделениин газар дээрэ хони үсхэбэрилхэдэ ехэ таатай, бэлшээри элбэгтэй юм. Отарадамнай ажалладаг хонишод бэлшээриеэ һэлгэжэ, хубаарилан хэрэглэдэг заншалтай. Намартаа хонид тарянай һуурида адуулагдана. Би хонин ажалда 13 жэл хүдэлмэрилжэ байнаб. Энэ хугасаа соо яһала дүй дүршэлтэй болоогдоо юм бэзэ. Һүүлэй 6—7 жэлэй туршада 100 эхэ хонин бүриһөө зуу, мүн дээшэшье хурьга абажа, хараалагдаһан түсэбөө жэншэдгүй бэелүүлнэбди.

Минии һанахада, хонин бүриһөө хурьга абалга гансашье хонидой таргалһанһаа дулдыдаха бэшэ, мүн искусственна үрэжүүлгэ һайнаар, богони болзорто үнгэргэлгэһөө дулдыдаха байна. Юуб гэхэдэ, һүүлэй үедэ энэ талаар ажахы доторнай биратай хүдэлмэри ябуулагданагүй. Хонидые үрэжүүлхэ мэргэжэлтэй техник-үрэжүүлэгшэдгүй дээрэһээ ахалагша хонишоднай энэ ажалаа өөһэдөө ябуулдаг заншалтай. Иигэжэ тусхай һургуулида һуралсажа, техник-үрэжүүлэгшын мэргэжэл шадабари шудалаагүй хүнэй хэһэн ажалһаа ямар үрэ дүн гарахаб даа.

Хоёрдохёор, ототой хонидые бэдэрхэ хусануудnай мүнөөнэй эрилтые хангамаар бэшэ, хүгшэршэһэн тула позог һулануud. Үрэжүүлгын үедэ хусануудай үрэ аймагай үрэжүүлгын станциһаа асарагдадаг.

Манай отарада 40 гектар сабшалан даалгагданхай. Бидэ тэрэ газараа хабартаа өөһэдөө уһалдаг, үтэгжүүлдэг байнабди. Харин зундаа тэжээл бэлэдхэлгын үедэ отарада ажалладаг хонишоднай тэрэ сабшалангаа сабшажа хуряана. Тиигэжэ сабшалангаа даажа абахаһаа хойшо хони, хурьгаднай ямаршье жэлдэ үбһэ тэжээлээр дуталдахаяа болинхой гэхэ гү, али тэрэ газарһаамнай бардам хүрэхэ тэжээл ядамаггүй абтана гээшэ.

Хурьгадые ямар сагта абабал һайн бэ гэһэн асуудалаар урид үгэ хэлэгшэд яһала олон дурадхалнуудые оруулаа. Минии бодомжолходо хонидой түл абалга нютаг нютагай эрхэ байдалһаа, бэлэдхэгдэһэн үбһэ тэжээлэйнь нөөсэһөө, хонишод, хурьгашадай дүй дүршэлһөө дулдыдаха ёһотой.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада манай отарын хонишод хурьгадаа үбэлэй сагта абадаг болонхой. Түл абалгын үедэ хурьгадайнгаа байра соо 60—70 хуһамагуудые бэлдэнэбди. Эдэ хуһамагууд соогоо һая түрэһэн хонидоо хурьгатайень хоёр сүүдхын туршада байлгажа, һайса эдеэлүүлдэг гуримтайбди. Энэ үедэ абтаһан нарай хурьгадайнгаа хүйтэ абахагүйн тула нилээд оролдогдоно. Түл абалгын үедэ хурьгадаа ногоон дээрэнь гаргаад лэ һалажа ошодог юм.

Манай совхозой хонишод үнгэрһэн эдэ жэлнүүдтэ гаргаша багатайгаар ехэ нооһо, олон хурьга абажа түлжүүлхын түлөө горитойхон оролдолго хэдэг болонхой. Тиин отарымнай хонишод байгша ондо түсэбэй ёһоор нэгэ хонин бүридэ 20—24 түхэриг гаргашалха ёһотой аад, оройдоол 12—13 түхэриг гаргашалһан байна. Саашадаашье ажахынгаа экономикые улам бэхижүүлхын тула оролдохобди.

Ц-Д. ХАМАЕВ

СОЁЛМААГАЙ ДУРАН

РАССКАЗ

ТАЯГАА ТУЛАЖА, Данзан-Доржын Дарма нүхэрэйдөө ошохо һанаатай газаашаа гарахада, һэбилхэ һэбшээгүй аалин намдуу агаарта арбагархан саһаханууд элин халин халюухайдаһаар, хүртэшэгүй үндэрһөө парашюдаар буугшадал зөөлэхэнөөр түрүүн һуугшадайнгаа буудалда буужа байба. Пальтогойнгоо заха бодхоод, үльгэрэй ордон соо ороһон юумэндэл хүдэлхэеэ болин зогсошобо. Нюдэнэйнь шэл шэрбэн татаад, халуу бусалһан хамар, урал дээрэнь һууһан саһаханууд хайлаад абаба. Данзан-Доржо үни холын тэрэ үдэрые һанаандаа оруулаад, аягүйрхэһэндөө уршыжа нюдэеэ анин эрьежэрхихэдээ этигэбэгүй. Түхэреэбшэ хэрмэн малгайтай, хоёр гараараа чемоданаа урдаа буряад сэгэр хушадал үндэр. тэгшэ бэетэй Соёлмаа зогсожо байба ха юм. Утанууд хара нидхэнүүд дээрэнь эрбээхэйшэлэн ерэһэн саһаханууд хайлажа үрдингүй тогтошоо. Данзан-Доржын зүрхэниинь һабаһаар һабаад, бүхэшэлэн газар тулгалдаг үрөөһэн хүлынь һуларжа, доошоо арайл һуушан алдаһан аад, бэеэ бариба. Орожо байһан бамбагар саһан дээрэ Соёлмаа чемоданаа табяад:

— Данзан-Доржо ойлгоноб. Намай хүлисөөрэйт,— гэбэ.

Энээхэн агшан хирэдэ хүлэржэ үрдеэд байһан Данзан-Доржо:

—Соёлмаа,— гэжэ гансал нэрыень үгүүлбэ.

— Биб, биб... Данзан-Доржо,— дүтэлжэ гарыень бариба. Хоюулан нюдэ руугаа шэртэлсэн, һанажа ябаһан һанал бодолоо үгэгүйгөөр ойлголсохо гэһэн юумэдтэл зогсобо.

Дарагар ехэ нюдэнэйнь шэлэй саана доторой мэдэрэл сохисоһоо манархаяа һанаһан Данзан-Доржын нюдэ обёорходоо, Соёлмаа тэсэбэгүй, уруугаа хаража, һанаа алдахадал гээд:

— Намай бү зэмэлээрэй. Зүү? — гэбэ . Юугээр ерээбши? Һайн байна гүш? Гэр бүлэш ямар бэ? Һонин юуб? гэхэ мэтэ юрэнхы асуудал табихын орондо Данзан-Доржо:

— Сэдьхэлыемни хангажа, нэгэ һайн юумэ хэхэ һанаатай баһа ерэбэ хаяаш даа,— гэжэ хүйтэн харюугаар гулгижархиба. Иимэрхүүгээр, халгаасагүй зайтайгаар угтахыень Соёлмаа тухайлһан, эхэнэр хүнэй нимгэн сэдьхэлээр онигодоһон лэ байгаа. Тиимэһээ жэхыжэ гайхабагүй. Эрхэжэ, эрьеэд арилхаяа забдабагүй. Утанууд хургатай альгаяа бээлэйһээ һугалжа тодоходонь һууһан саһан мэшэмэлзэн сагаанаар үнгэлхэ юм. Данзан-Доржые үшөө юумэ хэлэхэнь гү гэжэ хүлеэһэниинь таягаараа саһа эжэ эхигүй зураад, абяа гарабагүй.

— Данзан-Доржо би хүнби...

— Би шамайе амитан гэнэгүйб.

— Үгы, тиимэ бэшэ... Буруу ойлгоноош. Би ондоо юумэ хэлэхэеэ һананаб.

— Һэ... ондоо юумэ... Намда шамһаа юуншье хэрэггүй, Соёлмаа. Ойлгоо гүш? Ойлгоо?!—Данзан-Доржын хоолойгоо шангадхан үргэхэдэнь, саһанай абяатайгаар шаршаганан орохонь түргэдхэдэл гэбэ.

«Досоонь бэлхи һуушоо гү, али... али»...—Соёлмаа түдэгэсөөд тэбдэһэн дээрээ тэбдээд, хэлэхэ гэһэн юумэеэ орогүй мартажархиһандал болобо.

— Аргаалыш даа.—гэжэ гүйбa.

Үхибүүн ябаад, Данзан-Доржын үетэнһөө үлүүсэ оог хашхараа, шууяа шурхираа гаргахадань Соёлмаа «аргаалыш даа» гэжэ гүйн татажа ходо хэлэдэг зантай һэн. Саһаар шэдэлсэһэнэй тэрэ үдэр наадандаа һогтожо, зүрхэеэ дээрэ гаргаад, хашхаржа, харайжа ябаад, нюдаргын шэнээн монсогор хатуу саһаар бэшэнээ алдангүй мэргэнээр буулгахадань, Соёлмаа баһал дабтадаг энэ үгэеэ хэлээ бэлэй. «А-һаа үшөө тиигэхэбши-и.. шамда харуулхаб даа байза»,—гэһэн бэеэрээ саһа монсогойлшоходонь, Соёлмаа шэдүүлхэһээ тэрьелжэ, хүл мэдэг хажуу тээшээ гүйшоо һэн. Данзан-Доржо хойноһоонь гүрөөһэ намнаһан шонодол баһа харайшоо. Эгсэ эрьетэй добын оройһоо Соёлмаагай доошоо сагаан тооһо үрхирүүлэн һолжоршоходо хүтэл үгсүүр гараад, поездын сэб сэхэ шуумайн дүтэлжэ ябахые харажархиһан Данзан-Доржо:

— Соёлмаа! Поезд ерэбэл. Зогсьши!—гэжэ шадал соогоо шангаар һүхирөө бэлэй. Соёлмаа абарагдахаяа болихонь гэжэ шэбщэһэн хүбүүн гартахи монсо сонсо саһаяа һэегүй хаяад, урагшаа һуга һүрэжэ, доошоо шуумайшоо. Поездын дээрэһээнь эгсэ гаража ерэхэдэ, энеэдэндээ сасашаһан Соёлмаа гансата бахардажа, түмэр харгын утаһа хүндэлэн алхахаяа маргашоо бшуу. Хойноһоонь харсага шэнги зурын бууһан Данзан-Доржо Соёлмаае хажуу тээшэнь унаса түлхибэшье, өөрөө бүдэржэ, зүүн хүлөө гарайнгаа дүрбэн хургантайнь рельсдэ хэршүүлшоо һэн. Хоёр нюдэеэ бээлэйгээрээ шэб бүтүүлээд, уруугаа харашоод орлижо, хашха хуугай хэбтэһэн Соёлмаа поездын үни үнгэршэһые ойлгоходоо мэдээ орожо, ёо гэнгүй шүдөө зуугаад, улаан шуһаар сүршэгдэн, татаганажа хэбтэһэн Данзан-Доржые харахадаа, олиггүй һүрөөтэй муухайгаар абяа гараад. үхибүүдэй наадажа байһан газар худар гүйхөөрөө болоо. Айһан бариһанһаа унан дуһан халууржа, хэдэн хоног больницада хэбтээ. Һүүлдэ мэдэхэдэнь түргэн туһаламжын машина удаарангүй ерэжэ, хотын больница тэрэ дарыдань Данзан-Доржые абаашаһан байба. Больницаһаа гараһаар эжыһээ мүнгэ эрижэ, Данзан-Доржодо ерэхэдэнь, хэбтэһэн таһалгадаа оруулжа үгөөгүй бэлэй. Асарһан эдихэ юумэеэ бэшэгтэйгээр орхёод гэртээ бусаад байтарнь, харюу хүрэжэ ерээ. «Һайн даа ерэһэншни», —гэһэн гурбахан лэ үгын бэшэгтэй байхада, Соёлмаагай нюдэнһөө нёлбоһон өөрөө гаража, бэшэгыень бариад, үнөөн хүбүүе тэжээжэ томо болгоһон хүгшэн абадань гүйжэ ошоо һэн. Тиихэдэ ошоһоноо мүнөөл халагладаг. Эдэгэжэ амидырхань гэһэн этигэл найдалтай, энээнээ дуулгаха хүсэлтэй хүгшэн абадань ошоо бшуу. Хүгшэн абань Соёлмаае хараһаар:

— Хайран хүбүүмни. халаг даа. Шинии түй гайһаа болобол даа, басаган,— гэжэ хэлээд, сурхирса уйлашахадань, зүрхэеэ үбдэн һөөргөө гараха баатай болоо һэн. Гансашье Данзан-Доржодо бэшэ, мүн хүгшэн абадань ямар ехэ уй гашуудал, хохидол ушаруулһанаа ойлгожо, Соёлмаа унтангүй тооной хэдэн һүнинүүдые үнгэргөө. Тэрэ саанаа үетэн сооһоо Данзан-Доржые юундэшьеб даа илгадаг, һайшаадаг, мээхэй сэдьхэлээр энхэрдэг һэн. Алаг зүрхэнэйнгөө оёорто тэршэлдэг энэ ойлгогдошогүй үнжэгэн мэдэрэлые яагаал һаа далдалха нюухые, мэдүүлхэгүйе оролдохо. Бүри багахан даа, үшөө зургаа—долоодо һуража ябахадаа, хоюулан суг эблэжэ, бэе бэеынгээ түлөө тайража хахалдаг, санаар һолжордог, наададаг байгаа. Нэгэтэ Данзан-Доржындо хэншье үгы байба. Һүүлщынгээ тэбэри түлеэ оруулжа. түбэрсэ шала дээрэ хаяад, хүүртигээ тайлажа, Данзан-Доржо дорюун шангаар хэлэбэ гээшэ.

— Хүгшэ-аан, би галаа аһааһуу даа, шим сайгаа таби.

Соёлмаагай нюдэн түхэреэн саанаа бүри түхэреэн болошобо.

— Юун гэнэш даа? Хаанаһаа би шинии хүгшэн болошобо гээшэбиб?

— Айл болоһон зон арсалдаха, хэрэлдэхэ ёһогүй юм,—гээд, Данзан-Доржо бүдүүзгэй томо хүндэл гэшхэлэн ошожо, ушааг руугаа сусалнуудые хаяба. Амаа ангайжа үгэһэн Соёлмаа абяа гарахадаа:

— Би шинии хүгшэн бэшэб. Болохошьегүйб,—гээд үүдэ сүмэ үдьхэлжэ, гүйжэ гарахадань Данзан-Доржо хойноһоонь:—Болохош даа, болохош! — гэжэ газаа ябаһан зоной эли дуулахаар һүхирөөд, ташаганаса эльгэ хатаа бэлэй. Данзан-Доржындоо Соёлмаань тэрээнһээ хойшо харгылхаяа болижо, ямаршьеб тиимэхэн үзүүртэй хурсаар аад, халаглангги хитүүхэнээр шэртэдэг болоодхёо. Юрэл наадажа, ойлгомторгүйгөөр дуугарһан хүбүүн һэншье гэнгүй, басаганда дүтэ орохо, халдахаяа забдаха. Теэд Соёлмаа тойрогшоһоор тойрогшожо, бэедээ халдахаагаагүйдөө. Урданайхиһаа нэгэ ондоо болоһыень Данзан-Доржо һүүлдэ таагаа һэн. Дуранай һүлэмхихэн түүдэгэй ошон үлэ мэдэг Соёлмаагай зосоо яларжа эхилһэндэнь Данзан-Доржо гэмтэй байшоо. Арбадахида ороод ябахадаа, Данзан-Доржо Соёлмаагай үбдэг тулама гэхээр ута гүрэлөө гэзэгыень, нахис гэһэн жэрбэгэр бэеыень, зээрэг ангай нюдэндэл гэрэл сасарһан түхэреэн нюдыень хэнһээшье үлүүсэ һайшаажа, баһал мэдэрэлээ нюужа эхилһэн, хулгай нюдөөр хойноһоонь хаража, һанаа алдан шэртэдэг болоодхёо һэн. Соёлмаада һайшаагдахые, номдоо бэрхээр һурахые, үетэнһөө илгархые оролдохо. Саһаар шэдэлдэнэйш тэрэ үедэ гансал Соёлмаа тухай бодожо ябаа һэн. Бүрилдэжэ хүсэд үрдеэгүй дураниинь нэгэ бүхэли залинта буудал болоод, агшан хирэдэ ялас гэһэн бэеэрээ үеын үедэ һэргэхэ, носохогүйгөөр унтаршаһандал хүбүүндэ үзэгдөө бшуу. Амиды үлэбэшье, ямаршье хойтын найдалгүй ябаа. Арбан класс дүүргээд, институтда экзамен тушаахынгаа үрда Соёлмаа Данзан-Доржодо дуратайгаа, хэзээдэшье, орхихогүйгөө мэдүүлээ һэн. Хүбүүн юушье дуугарангүй. пяг һуужа үгөө. Соёлмаа Шэтын медицинскэ институтда ороһон тухайгаа баярта мэдээсэлээ эгээл түрүүлжэ Данзан-Доржодо эльгээгээ. Эгээл тиихэдэ саашанхи хуби заяан тухайгаа хүбүүн бодомжолжо үзөөд, Соёлмаада ашаан болохогүй, арюун сэбэр харгыень мухардуулжа, түбэг татахагүй гэһэн шиидхэбэри абаад, бэшэгээр эдэ бүгэдэ тухайгаа мэдүүлхэдэнь, буруушааһан харюу ерээ һэн. Арбахори бэшэтэрнь Данзан-Доржо гансаханшье харюу үгөөгүй. Амаралтадаа ерэхэдээ ороходоньшье үгэ үсөөнтэй, хөөрэлдэхэ дурагүй байгаа һэн.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха).

ФУТБОЛ

ТҮРҮҮ ҺУУРИИН ТҮЛӨӨ...

СССР-эй «А» классай футболистнуудай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг командануудай дунда ээлжээтэ — хорин табадахи уулзалга үнгэрэгдэбэ. Эндэ түрүү һуури эзэлээд ябаһан Красноярскын футболистнууд Южно-Сахалинскын командатай стадион дээрэнь наадахадаа тэнсэһэн байгаа. Тиигэжэ эдэнэр нэгэ очко өөртөө бэшүүлжэ, түрүү һууридаал үлэбэ. Өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан Хабаровскын футболистнууд Барнаулай «Динамо» командые 1:0 тоотойгоор шүүхэдээ, дүрбэдэхиһөө аяар хоёрдохи һуури хүрэтэр урагшаа ошоо. Мүн түрүү һууриин түлөө урагшаа дабшажа ябаһан Семипалатинскын «Спартак» Томскын футболистнуудые 1:0 тоотойгоор өөрынгөө стадион дээрэ шүүхэдээ баһал хоёр һуури урагшаа дабшаһан байна.

Омскын «Иртыш» команда Павлодарай «Тракторта» айлшалхадаа, уулзалгаяа 1:1 тоотойгоор түгэсхэжэ, нэжээд очко бэшүүлбэ. Тиигэжэ «Томлес» команда хоёр һуури гэдэргээ сухариха баатай болоһон байна. Өөрынгөө стадион дээрэ Ангарскын «Старт» командатай наадаһан Шэтын футболистнууд эдэнэрээ 2:1 тоотойгоор шүүхэдээ, нэгэ һуури урагшаа дабшаа. Мүнөөдөө долоодохи һуурида гараад ябаһан манай «Сэлэнгэ» командын футболистнууд «Амурай» спортсменүүдые 1:0 тоотойгоор шүүһэн байгаа. Удаадахи наадаяа үсэгэлдэр өөрынгөө стадион дээрэ Шэтын футболистнуудтай наадаба. Наадан үдэшэ орой болоһон хойно дүүрээ. Хоёр хүршэнэрэй наадан тухай мэдээсэл газетымнай удаадахи номерто уншаарайгты.

Тэрэшэлэн өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан. Владивостогой «Луч» команда Эрхүүгэй футболистнуудые 2:0 тоотойгоор шүүхэдээ, тэрэл һууридаа үлэбэ. «Восток» командын футболистнууд Новосибирскын «Дзержинец» командые 3:2 тоотойгоор шүүхэдээ, нэгэ һуури урагшаа дабшаһан байна. Целиноградай «Динамо» Курганай футболистнуудые 2:1 тоотойгоор шүүгээ. Танай анхаралда августын 20-до үнгэрэгдэһэн наадaнай таблица толилогдобо.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
1. «Автомобилист» Кр.	25	14	4	7	49—22+27	46
2. СКА. Хабаровск	25	12	9	4	22—13+ 9	45
3. «Спартак» Семип.	25	13	6	6	32—24+ 8	45
4. «Томлес» Томск.	24	12	7	5	26—15+11	43
5. «Иртыш» Омск.	24	12	6	6	30—18+12	42
6. СКА Шэтэ	25	12	5	8	28—18+10	41
7. «Сэлэнгэ» У-Үдэ	25	10	10	5	28—18+10	40
8. «Амур» Благов.	25	10	10	5	25—15+10	40
9. «Луч» Владивосток	25	9	11	5	24—18+ 6	38
10. «Старт» Ангарск	25	8	10	7	19—14+ 5	34
11. «Восток» У. Камен.	25	8	9	8	21—20+ 1	33
12. «Аэрофлот» Эрхүү	25	9	4	12	18—30— 3	31
13. «Динамо» Целин.	25	8	7	10	25—36—11	31
14. «Динамо» Барнаул.	25	7	7	11	30—33— 3	28
15. «Сахалин» Ю-Сах.	25	6	10	9	15—26—11	28
16. «Трактор» Павл.	25	5	10	10	25—28— 3	25
17. «Дзержинец» Н-Сиб.	23	7	4	12	18—26— 8	25
18. «Металлург» Н. Кузн.	25	5	9	11	20—35—15	24
19. Зауралец» Курган.	24	3	9	12	18—34—16	18
20. «Вулкан» П. Камч.	25	0	9	16	9—36—27	9

«САГАЙ СУУРЯАН» ГЭЖЭ БҮХЭСОЮЗНА ФОТОВЫСТАВКЭ

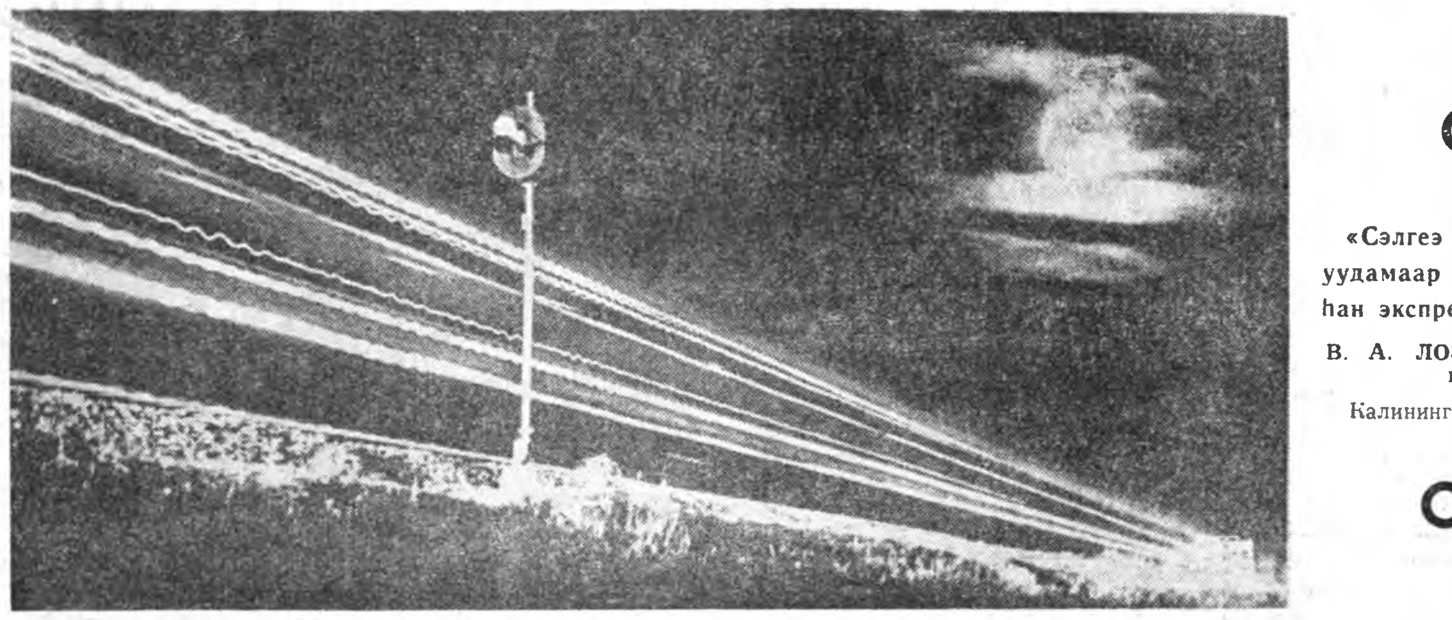

«Сэлгеэ һүн... уудамаар шуу... һан экспресс».

В. А. ЛОЗОВОЙ, инженер.

Калининград.

Ниисхэл хотымнай түбэй паркын выставкэнүүдэй павильон соо бүхэсоюзна фотовыставкэ нээгдэхэнь. Тэрэ сентябриин 4-һөө октябриин 4 хүрэтэр хүдэлмэрилхэ. Тиихэ зуураа манай ажаһуужа байһан жаргаланта саг, мүнөө үеын хүнүүд тухай выставкэ харагшадта хөөрэхэ юм. Тэдэнэй дунда элдэб ухаан бодол түрүүлдэг Ригын нариихан үйлсэнүүд, Сибириин гайхамшагта барилга, загашаһад, эрдэмтэд, малшад болон бусадай ажабайдал харуулһан фото-зурагууд, портредүүд, үзэсхэлэнтэ һайхан байгаали гэхэ мэтэ Эхэ орон тухаймнай хөөрэхэ байха.

Фотографида дуратайшуулай Улаан-Үдэдэхи «Ого... клубай үүсхэлээр үнгэргэгдэхэеэ байһан тус выставкэдэ ...син Федерациин 120 городуудай жара гаран фотоклуб... хабаадалсахань.

Фотовыставкэ үнгэргэхэ талаар эмхидхэгдэһэн комитет... 1700 гаран хүдэлмэри ороод байна. Тэдэнэй дундаһаа 300-г... дынь шэлэгдэжэ, выставкэдэ табигдаха байна.

П. БУРМАКИН.

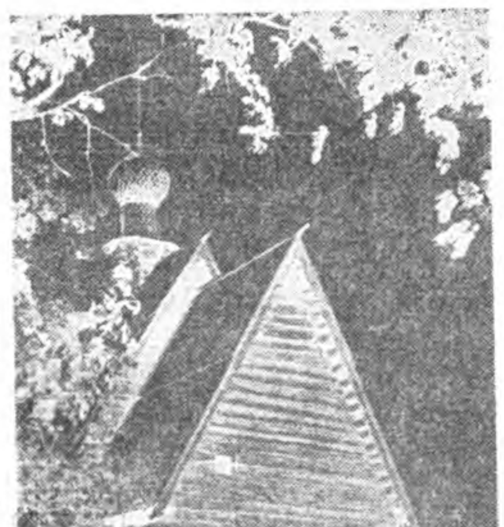

«Үльгэрэйхидэл үзэсхэлэн һайхан...»

Д. Ю. СЕМЕНОВ.

Баку.

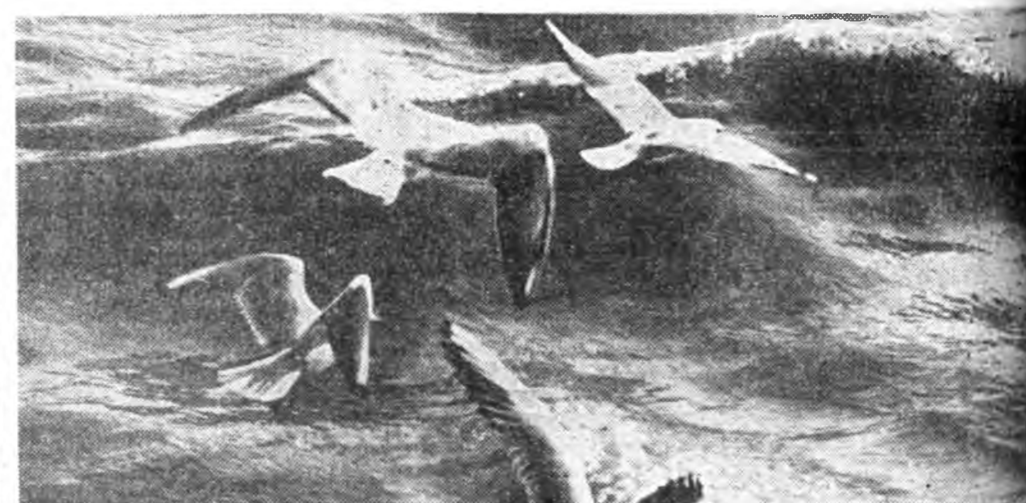

«Газарай уһанай нюруу дээгүүр сахали шубууд ниидэнэ».

Д. ГРАФОВ, инженер.

Баку.

ХИЛЫН СААНАҺАА — ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ РАДИО

СОЦИАЛИЗМЫН БУЛЮУ ҺАЙН БАЙЛГЫН ЖЭШЭЭ

БЕРЛИН. (ТАСС). СЭВ-эй гэшүүн оронуудай харилсаа холбооe саашадань гүнзэгыруулхэ ба нарижуулан һайжаруулха, социалис экономическа нэгэдэлые хүгжөөхэ ехэ программа хадаа дэлхэйн социалис оронуудай политическэ нэгэдэлые, нягта жагсаалые саашадань бэхижүүлгэдэ туһалха гээд СЭВ-эй XXV сессиин шиидхэбэринүүдтэ зорюулагдаһан түрүү бэшэг соогоо «Нойес Дойчланд» тэмдэглэнэ.

Улам хүгжэжэ байгаа социалис экономическа нэгэдэл хадаа капитализмда орходоо социализмын али бүхы талаараа булюу һайн байһые бүри эли тодоор харуулха, империализмда эсэргүү бүгэдэ ниитын фронтые бэхижүүлгэдэ туһалха байна. Программа хадаа эб найрамдалые ба уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ замаар урагшаа дабшалгые түргэдхэхэ, уласхоорондын оршондо социализмын хүсэ саашадань ехэ болголгодо, ниитын хүгжэлтэдэ туһалха гээд «Нойес Дойчланд» онсолон тэмдэглэнэ.

Дэлхэй дээрэ анха түрүүлжэ социализмын замаар дабшаһан Ленинэй ороной угаа баялиг дүй дүршэл социалис оронуудта угаа шухала удха шанартай гээд статья соо заагданхай. Шэнжэлэлгын ба үйлэдбэриин ехэ хүсэтэй, байгаалиин барагдашагүй баялигтай Советскэ Союз уласхоороднын социалис харилсаа холбоо хүгжөөлгэдэ эгээн лэ ехэ туһа нэмэри оруулна.

Уласхоорондын шэнэ түхэлэй социалис харилсаа холбоон энэ ехэ программаһаа харагдана. Тус программа социалис интернационализмын гол ёһонуудта, гүрэнэй бүрин эрхые, бэеэ даанхай байлгые, национальна хүсэл эрмэлзэлгэнүүдые хүндэлхэ, дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй, тэгшэ эрхэтэй байха ябадалда, бэе бэедээ ашагтай туһатай, нүхэрэй ёһоной харилсан туһалалсалгада үндэһэлнэ.

Дэлхэйн социалис оронуудай экономическа хүсэ шадалай ургалта СЭВ-эй гэшүүн оронуудай ехэ программаар хараалагданхай. Энэ ургалта хоёр байгуулалтын — социализм ба капитализмын хоорондохи мүрысөөндэ илажа гараха хэрэгтэ шиидхэхы удха шанартай.

Эрид шангаар буруушаалга

ХАНОЙ. (ТАСС). Американ сэрэгэйхид Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү сэрэгэй харата ябуулга шэнээр хэбэ.

Августын 16-һаа 18 хүрэтэр США-гай агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй самолёдууд Куангбинь провинциин районуудые бомбодоо. Хыонглап гэжэ общиные августын 18, 19 ба 20-до бомбодолгодо «В-52» гэжэ стратегическэ бомбардировщигууд хабаадалсаа. 17-дохи параллельһээ хойгуур байдаг Винькуанг. Виньзианг, Виньшон ба Хыонглап гэжэ общинануудые мүн лэ эдэ үдэрнүүдтэ американ артиллери, США-гай 7-дохи флодой корабльнууд буулаа. Эдэ мэдээнүүд ДРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ соо дурдагдаһан байна.

ДРВ-гэй МИД хадаа США-гай гэмтэ ябуулгые эрид шангаар буруушаана, ДРВ-гэй бүрин эрхэ ба аюулгүй байдалда халдан оролгые болюулха тухай эрилтэ хэнэ.

Шубуунай томо комбинат

БЕЛГРАД. (ТАСС). Югославиин, Хорватиин хойто талын Вараждин городтохи «Кока» гэжэ шубуунай комбинат арбан жэлдэ амжалтатайгаар хүдэлһэнэй ойе тэмдэглэбэ. Комбинадай инкубаторнууд болон фермэнүүдтэ жэл бүхэндэ 25 миллион дальбараа дэгжээгдэдэг. Тэдэнэй зарим хубинь хүдөө ажахын кооперативуудта, таряашадта худалдагдадаг. зариманиинь комбинадтаа томо болгогдодог юм. «Кока» жэл бүхэндэ 20 миллион килограмм тахяагай мяха абадаг.

«Кока» хадаа инкубаторна станцинуудтай, тэжээлэй фабрикатай, дальбараануудай фермэтэй, түсхай транспорттай мүнөө үе сагай предприяти болоно. Ажалай бүтээсын схээр дээшэлһээр, эрдэм ухаанай түйлалтануудай үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэдэтээр комбинат омогорходог.

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин машина бүтээлгын заводууд металл болбосоруулха шэнэ түхэлэй 25 станок Брнодохи уласхоорондын машина бүтээлгын заншалта яармагта мүнөө жэл табижа харуулха юм. Машина бүтээлгын эдэ эрхим һайн зүйлнүүдые Куржимска «ТОС», В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ «Шкода-Пльзень», Сезимовскэ «Ковосвит», «ЧКД-Бланско» болон бусад мэдээжэ предприятинууд бүтээһэн байна.

«ЧССР-тэ БҮТЭЭГДЭЭ»

Машина бүтээлгэ Чехословакиин экономикын гол шухала һалбари, республикын ондоо тээшэнь худалдадаг гол зүйлнүүдэй нэгэн гэжэ нэрлэгдэхэ ёһоороол нэрлэгдэдэг юм. «ЧССР-тэ бүтээгдээ» гэһэн тэмдэгтэй 20 мянган станогые табан түбиин 80 шахуу орон жэл бүхэндэ худалдажа абадаг.

Чехословаки хадаа Экономическа харилсан туһалалсалгын Соведэй шатаар хэдэн арбаад түхэлэй станок бүтээхэ тусхай мэргэжэлдэ орожо байнхай. Мүнөө жэлдэ тэрэнэй станогууд, машинанууд болон промышленна түхеэрэлгэнүүдые Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта худалдалга энэ һалбариин талаар ондоо тээшэнь худалдадаг бүхы юумэнэй 70 гаран процентнь болохо юм.

Ольстерто тэһэрэлгэнүүд болоно

ЛОНДОН. (ТАСС). Августын 22-то Ольстерто урда үдэрнүүд шэнги үймөөн замхаагүй. Бельфастын Крамлим Роуд гэжэ үйлсэдэ бомбын тэһэрхэдэ түрмын хашаагай түмэр үүдэн һандараа. «Онсо эрхэ түлөөлэлгэ тухай хуулиин» үндэһөөр хаагдаһан зуу шахуу хүн энэ түрмэ соо һууһан байгаа. Түрмын хоёр харуулшан шархатаа. Городой бусад районуудта тэһэрэлгэнүүд боложо, албан газарнуудай хэдэн байра һандаргадаһан байха юм. Англиин сэрэгүүд бүхэли үдэрэй турша соо хүнүүдые шэнээр арестовалжа ороһон байна. Арме городто бомбын тэһэрхэдэ телефонно станци һандаргагдаа.

Засагаархидай захиралтануудые дүүргэхэгүй гэһэн кампани бүхы Ольстерто эдэ үдэрнүүдтэ боложо байнхай. Британска сэрэгүүдэй хашалта хэһээлтые эсэргүүсэн буруушаалгын тэмдэг болгогдон Хойто Ирландиин гражданска эрхэ хамгаалха ассоциациин уряагаар энэ кампани хэгдэнэ.

КЭМДЕН ГОРОДТОХИ ОНСО БАЙДАЛ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Кэмден (Нью-Джерси штат) городто расова үймөөн болоо. Пуэрториканска уг гарбалтай американецуудай полициинхидтэй тулалдахада, нэгэ эдир залуу хүбүүн алуулаа, хоёр хүн шархатаа, 145 хүн арестовалагдаа. Негрнүүд ба пуэрториканецууд энэ городто гражданска юрыншье эрхэһээ хаһагданхай юм. Ядуу тулюураар ажаһуудаг, тэдэндэ полициинхидэй шэрүүн шангаар хандадаг дээрэһээ пуэрториканецууд буруушаалга мэдүүлхын тулада үйлсэдэ гараха баатай болоо.

Демонстрантнууд зэбсэгтэ полициинхидтэй тулалдаа. Городой үйлсэнүүдтэ болоһон байлдаан хоёр үдэрэй туршада үргэлжэлһэн байна. Мэр Джозеф Нарди городто онсо байдал соносхоо, харуул табяа.

«ГРАНЫН» РЕКОРД

ВАРШАВА. (ТАСС). Польшын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ороохо таряагаа хаһа саг соонь гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа дүүргэхэеэ байнхай.

Агрономуудай сэгнэлтын ёһоор, мүнөө жэлэй ороохо таряанай ургаса нилээд һайн. Ольштынска, Познаньска, Кошалинска воеводствонуудай госхозууд болон хүдөө ажахын кооперативуудай ажалшад үндэр ургаса хуряажа абаа. «Грана» гэжэ сортын шэниисэ нёдондо жэлэйхи шэнги рекорд түйлаба. Тэрэниие Польшын селекционернүүд бии болгоһон байгаа. Катовицкэ воеводствын олон ажахыда энэ шэниисэ гектар бүриһөө 40 гаран центнерэй ургаса үгөө.

ПРАВДА БУРЯТИ...

Нэгэдэхи хуудаһанда: ... ажалай түрүүшүүлэй рес... канска зүблөөндэ хабаад... Буряадай бүхы хонишодто ... һан нэмэл бэшэг. Малай ... бэлдэлгэ, ургаса хуряалга ... информацинууд.

Хоёрдохи-гурбадахи ху...нуудта: Түрүү хонишодой р... ликанска зүблөөн тухай ...

Дүрбэдэхи хуудаһанда: ...талка-Полтавка» гэжэ зу... хай О. Куницынай рецен... рагшадай зунай амаралта... тобшо мэдээсэлнүүд. Хил... наһаа.

ЭНХИРЭ КРАН

МОСКВА ХАРУУЛНА: ... орон доторхи һонин. 14.05 ... рагшадта зорюулагдаһан ... га. «Арһан бүмбэгэ» гэжэ ... шанда хүртэхын түлөө ... нэй түгэсхэлэй уулзалга ... запись). 15.55 — аяншал... клуб. 16.55 — баледэй ... рай концерт. 18.10 — ... колиния» заводой долоон ... 18.40 — «Сагаан газар» ... левизионно уран һайханай ... (I сери). 19.45 — орон ... һонин.

УЛААН-УДЭ ХАРУУ... 20.00 — телепанорама. 22... залуушуулда зорюулагдаһан ... кел» гэжэ тележурнал. 21... ГДР-эй телевидениин ... мүрнүүд» гэжэ уран һа... фильм (2-дохи сери). 22... «Старт за стартом» гэжэ до... тальна фильм. 23.10 — «Ху... тэ зураглалнууд» гэһэн ... концерт.

Редактор

Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

КПСС-эй Түнхэнэй райком... ажалшадай депутадүүдэй ... гай Совсдэй гүйсэдком

Дашн Лобсанович ЛОБСАНОВАЙ

сагһаа урид наһа ба... ушарһаа гэр бүлынхидтэ... рэлхидгэнь гүнзэгы шаналал... мэдүүлнэ.